

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kogukonnahariduse ja huvitegevus

Getter Linde

**TÖÖTURULE SISENEMISEKS ETTEVALMISTAVA VALIKKURSUSE
PLANEERIMINE JA RAKENDAMINE GÜMNAASIUMINOORTELE**

Loov-praktiline lõputöö

Juhendaja: Agda Grahv, MA, pedagoogika õpetaja

Viljandi 2023

Resümees

Tööturule sisenemiseks ettevalmistava valikkursuse planeerimine ja rakendamine gümnaasiuminoortele

Riikliku õppekava järgi on gümnaasiumil kohustus õpilasi teavitada edasiõppimisvõimalustest, anda teadmisi tööturust ja selle hetkeolukorrast ning pakkuda võimalust karjääriteenusteks ja nõustamiseks. Valikõppeainena on gümnaasiumitel võimalus läbi viia karjääriõpetuse ainet, kuid et valikainete süsteem ei eelda kõikide õpilaste jõudmist karjääriõppesse, ei pruugi koolilõpetajatel edukale tööturule sisenemiseks piisavalt teadmisi olla. Probleemile lahenduse leidmiseks otsustasin omapoolse panuse anda tuginedes õpingutele ülikoolis kavandada ja läbi viia gümnaasiumiõpilastele ettevalmistav kursus tööturule sisenemiseks, mis on minu loov-praktilise lõputöö eesmärk. Kursuse sisuks oli elulookirjelduse (CV) koostamine, motivatsiooni- ja kaaskirja kirjutamine ning töövestluseks valmistumine. Lõputöö eesmärgi täitmiseks viisin läbi tegevusuuringu, kogudes ja analüüsid andmeid kvantitatiivselt küsimustiku abil. Uuringu tulemusel selgus, et enamike õpilaste jaoks oli kursus väärtuslik ning nad said uusi teadmisi ja kogemusi. Kõige olulisemad teemad olid õpilaste jaoks CV ja selle koostamine ning töövestluseks valmistumine. Tulemustest saab järeldada, et antud kursus on õpilaste jaoks vajalik, kasulik tööturule sisenemisel ning saadud teadmiste ja kogemuste põhjal olen valmis selle kursuse õpetamisega jätkama.

Võtmesõnad: suhtluspädevus, CV, motivatsiooni- ja kaaskiri, töövestlus

Abstract

Planning and Implementation of a Selection Course for Upper Secondary School Youth Preparing for Entry into the Labour Market

According to the national curriculum, the upper secondary school has the obligation to inform students about further learning opportunities, to provide knowledge of the labour market and its current situation, and to provide opportunities for career services and counseling. As an optional subject, secondary schools have the opportunity to conduct a career education subject, but because the elective system does not require all students to reach career training, graduates may not have enough knowledge to enter the successful labour market. To find a solution to the problem, I decided to contribute based on my studies at the university to design and conduct a preparatory course for upper secondary school students to enter the labour market, which is the goal of my creative-practical thesis. The content of the course was to prepare a CV, write a letter of motivation and cover letter, and prepare for a job interview. In order to achieve the goal of the thesis, I carried out an activity study by quantitatively collecting and analyzing the data using a questionnaire. The study revealed that for most students, the course was valuable, and they gained new knowledge and experience. The most important topics for students were the CV and its preparation, as well as preparation for a job interview. From the results, it can be concluded that this course is necessary for students and useful for entering the labour market, and based on the knowledge and experience gained, I am ready to continue teaching this course.

Keywords: communication competence, CV, motivational and cover letter, interview

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Teoreetiline taust.....	7
1.1. Karjääriõpetus Tartu Tamme Gümnaasiumis	7
1.2. Suhtluspädevus	8
1.3. Tööturule sisenev noor	10
2. Metoodika.....	11
2.1. Andmete kogumine ja uuringu kavandamine	12
2.2. Praktilise tegevuse planeerimine ja rakendamine.....	15
2.3. Praktilise tegevuse andmete kogumine ja analüüs	23
2.4. Tulemused	23
2.5. Refleksioon.....	31
Järeldused	35
Kasutatud kirjandus.....	37
Lisa 1. Küsimustik õpilastele	39
Lisa 2. Tööandja tagasiside küsimused	40

Sissejuhatus

Inimese haridus- ja tööelu kulgeb klassikaliselt lasteaiast põhikooli, sealt edasi gümnaasiumi või kutsekooli ning seejärel tööturule. Kõik need eluetapid nõuavad palju suhtlemist, tööd ja sotsiaalset toimetulekut. Suhtlemispädevus on üheks alustalaks elus hakkamasaamisele. Suhtlemist on tarvis kodus, koolis, töökohas, samuti poes. Anti Kidron (1986: 5) kirjutab raamatus “Suhtlemispsühholoogia”: “Inimesele on suhtlemine samasugune tavategevus kui kalale ujumine või linnule lendamine.” Nii täpselt ongi. Inimesed kasutavad suhtlemist oma igapäevastes toimingutes pidevalt.

Suhtlusoskust on igal inimesel vaja, ka neil, kes ei pea end väga heaks suhtlejaks. 2020. aastal alanud koroonapandeemia mõjutas suures osas noorte suhtlemist ja vaimset tervist. RITA C-19 majandusprojekt (2022) tegi uuringu, kus uuriti COVID-19 mõjusid majandusele ja poliitilisi meetmeid nende mõjude vähendamiseks. Lõppraportis on välja toodud ka selle mõju noortele. 15–24aastastest noortest tunnistas 55%, et neil esineb depressiooni või muid meeleoluhäireid. Peamiseks oletuslikuks põhjuseks on välja toodud suhtlemisvaegus, mida põhjustas koolide, huviasutuste ja meelelahutusasutuste sulgemine. Noorte vaimse tervise suureks mõjutajaks on suhtlemine, mis sel hetkel, kas kadus ära või liikus üle digivahenditesse. Eriti suures riskis olid noored, kellel ei ole ümber tugevat sotsiaalvõrgustikku, st perekonda ja sõpru, kellega suhelda ning noored, kes ei ole niivõrd digipädevad või kel on puudulik ligipääs digivahenditele.

Suhtlemis- ja kommunikatiivsed oskused on tänapäeval saanud ka õpetajate üheks professionaalsuse näitajaks, mida endas arendada ja õppijate arengus toetada. Aina rohkem pööratakse tähelepanu õppimispsühholoogiale. Õppimine on inimese peamine tegevus, mis õpetab teda eluga hakkama saada. Me kõik õpime iga päev midagi uut. Raadiost kuuleme uudist, mida enne pole kuulnud, koolis õpime eesti keele tunnis uue võõrsõna või tööl näeme, kuidas uus kohvimasin töötab. Inimene õpib kõikide enda meeltega erinevaid asju, mis tulevad talle tema elus kasuks või kahjuks.

Õppimispsühholoogiale keskendub raamatus “Nähtav õppimine ja teadus sellest, kuidas me õpime” käsitletakse peaaesjalikult õppimispsühholoogiat, mille alla kuuluvad sotsiaalsed suhted. Suhtlemine nii õpilaste vahel, lapsevanema ja õpilase kui ka õpetaja ja õpilase vahel. Läbi terve raamatu keskendutakse õppimisele ja suhtlemisele kui paarile, kes käivad koos. (Hattie & Yates, 2018)

Üle-Euroopalise üliõpilaste 2018–2020 korraldatud uuringust EUROSTUDENT selgus, et 68% üliõpilastest töötab õpingute kõrvalt. See tähendab, et kaks õpilast kolmest töötab ülikooli kõrvalt. Vanuselisel on välja toodud, et vanuses 20–24 õpilastest töötab 41% kogu semestri vältel ja peamiseks põhjuseks on toodud eluasemekulude katmine. (Haugas et al., 2020)

Suhtluspädevus on üks esmamulje jätmise komponentidest tööintervjuul. Esimene kohtumine tööandjaga on sisuliselt ka hilisema võimaliku koostöö algus. Sageli väga lühikeste tööintervjuude ajal hindavad tööandjad kandidaati tema suutlikkuse põhjal end selgelt ja asjakohaselt väljendada. Hea suhtlemisoskusega kandidaatidel arvatakse olevat ka head probleemilahendus- ja meeskonnatöö oskused. Kandidaadi jaoks võib suhtluspädevus kaasa aidata esmase positiivse mulje loomisel, suurendades võimalust tööintervjuul valituks saada.

Professionaalne suhtlemispädevus tööintervjuul annab tööandjale märku, et võimalik uus töötaja on võimeline efektiivselt suhtlema oma tulevaste kolleegide ja klientidega, hoides sel viisil organisatsiooni mainet.

Oma seminaritöös keskendusin sotsiaalsele- ja kodaniku-, suhtlus- ning õpipädevusele. Saadud teadmistest ajendatult viin loov-praktilises lõputöös läbi tegevusuuringu, mille raames töötan välja ja rakendan valikaine kursuse teemal tööturule sisenemise ettevalmistus noortele. Ainekursuse loomisel keskendun peamiselt suhtluspädevusele ja seda põhjusel, et õppimispsühholoogia läbiv alustala on suhtlemine.

Loov-praktilise lõputöö eesmärk on välja töötada valikainena ettevalmistav kursus tööturule sisenemiseks, mis on mõeldud gümnaasiuminoortele. Kursus tugineb suhtlemispädevusele kui 21. sajandi sotsiaalse intelligentsuse ühele kriteeriumile.

1. Teoreetiline taust

1.1. Karjääriõpetus Tartu Tamme Gümnaasiumis

Gümnaasiumites tuginetakse õppekava koostamisel gümnaasiumi riiklikus õppekavas (edasi RÕK) väljatoodud kohustuslikele ainetele, valikulistele ainetele ning kooli enda kohustuslikele ainetele (RÕK, 2011). Kui õpilane lõpetab gümnaasiumi ja on omandanud keskhariduse, siis reeglina suunduvad lõpetajad edasi õppima mõnda kõrgkooli või sisenevad tööturule. Sageli kuulub vajadus tööle kandideerida ka kõrgkooliõpingute juurde, kuna üliõpilased peavad tihti ennast ise ka üleval pidama hakkama, mis tähendab vajadust tööl käia. RÕKi kohaselt on gümnaasiumil kohustus teavitada õpilasi nende edasiõppimisvõimalustest, jagada informatsiooni tööturust ja selle hetkelisest olukorrast ning korraldada karjääriteenuseid ehk anda informatsiooni ja pakkuda karjäärinõustamisteenust (RÕK, 2011).

RÕKis on välja toodud ning ära kirjeldatud valikõppeainena karjääriõpetuse aine, mis aga ei ole gümnaasiumides kohustuslik läbi viia. See õppeaine on koostatud arvesse võttes põhikooli III kooliastme karjääriõpetuse valikõppeaine õppekava. Nii põhikooli kui gümnaasiumi karjääriõpetuse valikõppeaines on peamised teemad sama, kuid gümnaasiumi puhul on teemadesse rohkem süvitsi mindud. (RÕK, lisa 12, 2011)

Valikõppeaine “Karjääriõpetus” kursuse sisuks on õpilase ettevalmistamine edukaks tööturule sisenemiseks, iseseisva otsustusvõime arendamine, elus ette tulevateks elurollideks valmistumine ja elukestvaks õppijaks õppimine. See õppeaine aitab õpilasel tema huvid ja oskused ühendada võimalike töö- ja õppimisvõimalustega. Karjääriõpetuse aine tahab aidata vältida erinevate soorollide püsimist, mis on varasemalt välja kujunenud. Mees ja naine ei peaks valima endale eriala soo pärast. Kõigil on õigus ise otsustada, millist tööd nad teha tahavad ja vastavalt teadmistele ise oma valikuid teha. (Ainepass: Karjääriõpetus, s.a.)

Tartu Tamme Gümnaasiumis, kus viin läbi enda lõputöö praktilist osa, on karjääriõpetuse aine kohustuslik, mis on nimetusega „Karjääriõpetus I“ ning valikkursusena on õpilastele kättesaadav ka „Karjääriõpetus II“. Kohustusliku karjääriõpetuse aine peavad läbima kõik klassid, et gümnaasiumit lõpetada. „Karjääriõpetus I“ ainepassis on järgmiselt kirjeldatud kursuse sisu:

1. Karjääri kujundamise olemus ja pädevused. Isiklike, hariduslike ja tööalaste eesmärkide seadmine kursuseks.

2. Enesetundmise olulisus karjääriplaneerimisel. Isiksuse ja isiksuseomaduste arvestamine karjäärivalikute tegemisel. Võimed, oskused ja huvid ning nende arvestamine karjäärivalikute tegemisel. Inimese väärtused, hoiakud karjäärivalikute mõjutajatena. Inimese karjäärivalikuid mõjutavad vajadused, motivatsioon ja tugivõrgustik.
3. Formaalne ja mitteformaalne õppimine. Ülevaade haridussüsteemist. Kõrg- ja kutsekoolis õppimise eripärad. Õppekavade analüüs. Töö karjääriinfoallikatega, allikate kriitiline hindamine.
4. Tööturu olukord ja tööturu trendid. Ülevaade majandustegevusaladest ja ametirühmadest. Töötamise vormid. Tööseadusandlus. Töö otsimine ja tööle kandideerimine.
5. Karjääriotsuste tegemine ja karjääriplaani koostamine. (Ainepass: Karjääriõpetus, *s.a.*)

Tartu Tamme Gümnaasiumis läbiviidava karjääriõpetuse kursuse maht on 18 ainetundi, mille pikkuseks on 70 minutit, kus õpetaja kõiki eelnevaid teemasid õpetab. RÕK lisa 12 kirjeldatud karjääriõpetuse valikõppeaine maht on 35 ainetundi (RÕK, lisa 12, 2011). Õppeaine lühikirjeldusest selgub, et tööturule sisenemiseks vajalikke teemasid nagu CV koostamine, motivatsiooni- või kaaskirja kirjutamine, töövestluseks valmistumine ja töövestluse simulatsioon, ei läbita. Selle põhjuseks võib olla Tartu Tamme Gümnaasiumis läbiviidav lühem ainekursus. Seega läbitakse Tartu Tamme Gümnaasiumis pool RÕKi poolt soovitatud teemadest. (Ainepass: Karjääriõpetus, *s.a.*; RÕK, lisa 12, 2011)

1.2. Suhtluspädevus

Suhtluspädevus on oskus suhelda erinevates olukordades erinevate inimestega vastavalt olukorra reeglitele. Olla pädev enda ja oma mõtete väljendamisel viisakalt nii oma emakeeles kui võõrkeeltes. Oma arvamuse ja mõtete avaldamisel olla valmis põhjendama neid vaateid koos faktidega. Osata lugeda erinevaid liiki tekste ja neid eristada teabe- ja tarbetekstist, kirjutada akadeemiliselt ja õigekeelisel korrektselt, teha vahet ametlikul ja mitteametlikul kirjal ning kasutada neid õigetes olukordades, võime ennast esitleda ja arvestada ruumisolijatega. (Põhikooli riiklik õppekava, 2011)

Suhtlemine on meie elus igapäeva osa. Õpilane hakkab suhtlema juba enne koolitunni algust. Kui ta läheb hommikul koolibussi peale, kasutab ta viisakusväljendeid bussijuhiga nagu “Tere hommikust!”, “Aitäh, head aega!”, seejärel jõuab ta kooli, kus tervitab õpetajaid ja oma klassikaaslast. Terve päeva veedab ta palju aega suheldes teistega. Klassikaaslastega saab ta suhelda vabas vormis, kuid õpilane peab teadma, kuidas on viisakas ka oma õpetajatega

suhelda. Põhikooli lõpetades on vaja suhelda ka potentsiaalsete uute õpetajatega kooli sisseastumisvestlusel. See eeldab ka kirjade vahetamist, kus on vajalik ametlik kirjakeel. Õpilane peab olema teadlik, kellega, millises suulises keeles ta suhelda võib ja kellega, millises kirjalikus keeles.

“Suhtlemine on kahe või enama inimese vahel toimuv sõnaline või sõnatu suhtlus.” Suhtlemise loomiseks on vaja vähemalt kahte osapoolt ja suhtlemise toimumiseks peab nende vahel toimuma kommunikatsioon. Inimesed suhtlevad, et edasi anda või vastu võtta mingit informatsiooni. (Schumann, 2014) Me hakkame suhtlema juba ühe päeva vanuselt. Kuna imik ei oska veel rääkida, siis ta väljendab enda vajadusi hääliksüste kaudu. Ta nutab, kui ta tahab süüa, kui tal on gaasivalud, kui tema mähet on vaja vahetada. Umbes 1-aastaselt hakkavad lapsed juba esimesi sõnu ütleva, sellest edasi lauseid moodustama ja nende suhtlemine muutub rohkem sõnaliseks. Lapse esimeseks suhtluskaaslaseks on tema ema ja perekond, samuti sugulased ja sõbrad, kes lapsega tihedalt kokku puutuvad (Gleitman et al., 2014).

Lapse sotsiaalset arengut mõjutab kõige rohkem suhtlemine enda perekonnaga. Tähtsusest järgmisena on suhtlemine eakaaslastega. Kooli minnes muutub eakaaslastega suhtlemine igapäevaseks tegevuseks ja seetõttu väheneb perekonna mõju sotsiaalses arengus. Juba lasteaias omavanustega suhtlemine mõjutab lapse arengut. Kogu lapse suhtlemine voolib tema käitumist ja olemist kasvamisel. Kõige rohkem mõjutab inimest suhtlemine eakaaslastega murdeas. Sel perioodil arenevad inimeses välja hoiakud ja väärtused, mida omavanuselised palju mõjutavad. Samuti praktiseerivad murdeas noored üksteise peal enda sotsiaalseid oskusi ja otsivad teineteiselt emotsionaalset tuge. (Rubin et al., 2006, viidatud Krull, 2008 kaudu)

Suhtlemine jagub peamiselt kolmeks:

- Vahetu suhtlemine - Kaks inimest suhtlevad omavahel näost näkku. Puuduvad kolmandad isikud või tehnilised vahendid nende vahel.
- Vahendatud suhtlemine - Inimesed suhtlevad läbi tehniliste vahendite (telefon, arvuti, veebikaamera vms) või nende suhtlusel on vahendaja ehk keegi kolmas isik.
- Sotsiaalmeedia - Inimesed suhtlevad läbi interneti suhtlusvõrgustiku (*Facebook*, meil jne). (Schumann, 2014)

Suhtlemine ei ole ainult sõnade väljendamine. Lisaks sõnadele väljendame oma tundeid ja soove ka hääletooni ning kehakeelega. Hääletoon all peetakse silmas vokaalset suhtlemist ehk millisel toonil, kui valjult, kui kiiresti või aeglaselt me räägime. (McKay et al., 1998) Kehakeele alla kuulub silmside, naeratus, kehahoiak, erinevad žestid (nt käepigistus), näoilme ning samuti ka riietus, soeng, ehted ja muu välimusega seotu (Lister, 2012).

Kehakeele mõistmine on isegi olulisem kui verbaalsetest sõnadest arusaamine, sest kehahoiak ja näoilme annavad tihti rohkem informatsiooni edasi kui sõnad. Albert Mehrabian viis läbi erinevaid uuringuid mitteverbaalse suhtlemise uurimiseks, kus jõudis järeldusele, et suhtlemisel on sõnade osatähtsus 7%, kehakeelel 55% ja hääletoonil 38%. (McKay et al., 1998)

“Inimesel on püsivajadus teiste inimestega suhtlemise ja inimsuhete järele.” (Kidron, 1986) Kui Anti Kidron 1986. aastal andis välja raamatu “Suhtlemispsühholoogia”, siis ei olnud inimestele veel kättesaadav internet, nutitelefonid, kaasaskantavad arvutid ja muud tehnilised suhtlusvahendid. Tänapäeval on suhtlemine inimeste jaoks väga lihtsaks ja kättesaadavaks tehtud. Enam ei pea inimesega suhtlemiseks saatma kirju või minema inimesele ukse taha. Nüüd saad inimesele lihtsalt helistada, kirjutada e-kirju või teha videokõne, et enda vajalik informatsioon edasi anda.

1.3. Tööturule sisenev noor

Noorte sisenemine tööturule toimub üldjuhul hiljemalt 18-aastaselt. On noori, kes alustavad enda töökarjääri ka varem, seda näiteks põllutöötajana või õpilasmaleva kaudu. Paljud noored, kes alaealisena tööle asuvad, saavad seda teha tutvuste kaudu. Näiteks lähevad abitööliseks mõne sugulase või tuttava juurde, aga kellel seda võimalust ei ole, peab endale ise töö leidma või ei lähegi tööle enne, kui on 18-aastane. Sellest hoolimata on noorte tööellu sisenemine tugevalt piiratud nende töökogemuse puudumise, erialase hariduse ning veel puudulike teadmiste ja oskuste tõttu.

Noore tööellu alustamiseks on tema toetajateks perekond, kool ja ka riik (Helemäe, 2018; Aro et al., 2006). Kui mõnel noorel on üks nendest osadest puudu, siis on tal juba palju raskem tööturule siseneda ja seal edukalt hakkama saada. Perekonna puhul võib määravaks probleemiks saada pere enda sissetuleku puudulikkus või ka suhted. Lisaks töökarjääri alustamisele on perekonna rahalised ressursid tihti olulisel kohal noore hariduse omandamisel, ka kättesaamatu haridus mängib olulist osa tööturule sujuval sisenemisel, sest puuduvad vajalikud teadmised ja oskused. (Helemäe, 2018)

Noorte töötuse probleem on aktuaalne teema olnud juba aastaid. 2022. aasta seisuga on Eestis töötuid 20–26-aastaseid noori 11,7%, mis on tegelikult väga suur ja muret tekitav protsent (Statistikaamet, 2022). Selle üheks põhjuseks on see, et noortel on raske saada tööd, mis neid päriselt huvitaks ja motiveeriks pingutama. Kui noor peab töötama ametis, mis talle

huvi ei paku, siis on tõenäoline, et see töökoht tal kaua ei püsi. See tekitab aga uusi murekohti. Noorte töötus ja sotsiaalne tõrjutus on omavahel tugevas seoses. Kui noor on pikalt töötus, siis tal võib kaduda huvi üldse töötamise vastu, ta muutub laisaks ja annab alla. Liiga tihti viib selline olukord noore ebaseaduslike tegevuste rajale. (Aro et al., 2006)

Noore jaoks on tööturule sisenemine uus ja hirmutav. See on kogemus, mida enne tööle minemist ette kujutada on väga keeruline. Levinud arvamuseks nii täiskasvanute kui noorte seas on see, et kui noor leiab endale sobiva ja huvipakkuva töökooha, siis saab lapsest täiskasvanu. Samuti on töökoht võtmeks iseseisvumisel ja ühiskonnas lõimumisel. Formaalse haridustee kõrval on olulisel kohal mitteformaalselt omandatud oskused ja teadmised. Äsja 18-aastaseks saanud noortel ei saagi olla erialast haridust ja mitmeid töökogemusi. Seetõttu peavad tööandjad noores vaatama midagi muud kui haridust ja kogemusi. Tööandjad hindavad noore mitteformaalseid teadmisi. See näitab, et noor ei tee ainult seda, mis on tema kohustus ehk koolis käia, vaid ta huvitub ka laiemast maailmast. Tugeva mulje jätab tööandjale noor, kellel on vabatahtliku töö kogemust, ta on osalenud mõne organisatsiooni tegevuses, näiteks kodutütred ja noorkotkad või on aidanud läbi noorsootöö huviasutuste korraldada ja planeerida üritusi. Ei saa unustada ka õpilasmavalitsuste, noorteparlamendi ja õpilasesinduste tööd, kus osalemine näitab noort ainult positiivsest küljes. (Aro et al., 2006)

2. Metoodika

Oma loov–praktilise lõputöö eesmärgi täitmiseks viisin läbi tegevusuuringu, kuna soovisin praktikuna uurida oma esmast tõsisemat kogemust õpetajana. Kursuse loomise puhul on kõige paremaks variandiks kasutada tegevusuuringu meetodit, sest tegevusuuringus lähtutakse eelkõige kohesest rakendatavusest, sellise uuringu kaudu ilmnevad lahendamist vajavad probleemid praktilist osa läbi viies ja hiljem analüüsides. Nii nagu uuring on akadeemiline lähenemisviis, on ka tegevusuuring teaduslik uurimisviis. Kui haridusteaduslikul uuringul on uurija roll olla kriitiline ja vastuste leidmiseks ta kogub ja analüüsib andmeid, siis tegevusuuringus on uurija ise praktik, kes saadud vastustest planeerib tegevuse ja seda praktiseerib. (Löffström, 2011)

Tegevusuuring on loomult tsükiline ja koosneb kuuest etapist: I andmete kogumine ja uuringu kavandamine; II praktilise tegevuse planeerimine ja rakendamine; III Praktilise tegevuse andmete kogumine ja analüüs; IV tulemused ja V refleksioon.

2.1. Andmete kogumine ja uuringu kavandamine

Selgitan kursuse sisu Urve Läänesaare didaktilise mudeli abil, mis tugineb Eesti pedagoogikateadlase Hilba Taba töödel.

Valisin Läänesaare mudeli oma õppeprotsessi kavandamiseks, kuna mudel võimaldab rakendamist mitmel üldistustasandil nii formaalses kui mitteformaalses õppimises, sobides minu kursuse ettevalmistamiseks ning andes head võimalused õpetaja ja õppijate autonoomsuse toetamiseks õppimises. Mudel põhineb küsimustel ning vastused annavad ülevaate, millised tingimused on vaja luua, et õppetegevus või ainekava toimiks. (Kiilu & Sepp, 2014)

Miks – kursuse eesmärk on anda õpilastele võimalus esmaste teadmiste ja oskuste omandamiseks, mis soodustaks edukat tööle kandideerimist. Tartu Tamme Gümnaasiumi karjääriõpetuse kohustuslikus õppeaines ja valikõppeaines keskendutakse rohkem karjääri rajamisele – edasiste õppimisvõimaluste ja elukestva õppija näol kui kohe tööturule siseneva noore inimese vaatenurgast. Antud kursus keskendub üksikasjalikult noore ettevalmistamisele (sh vajalike teadmiste ja oskuste omandamise võimalus) tööturule sisenemiseks.

Kursuse õpiväljundid:

- õpilane on teadlik veebikeskkondadest, kus on võimalik CV koostada;
- õpilane on endale koostanud CV ja on saanud CV koostamise kogemuse;
- õpilane teab erinevust motivatsiooni- ja kaaskirja vahel ning oskab neid koostada;
- õpilane teab, kuidas ennast töövestluseks ette valmistada.

Kes – kursus on mõeldud kõikidele Tartu Tamme Gümnaasiumi 11. klassi õpilastele põhjusel, et 11. klassis on neil kohustuslik aine „Karjääriõpetus I“, mis toetab ka selle kursuse teemasid. Samuti on enamik 11. klassi õpilasi juba täisealised ja saavad valituks osutumise korral Rimisse ka tööle minna.

Mida – kursusel käsitletakse tööturule sisenemiseks vajalikke teemasid. Kuidas koostada esinduslikku CVd? Millest koosneb motivatsioonikiri ja kaaskiri? Kuidas töövestluseks valmistuda? Milline välimus ja käitumine on töövestlusel asjakohane? Praeguses infokülluses võib noorel inimesel tekkida probleeme informatsioonis orienteerumisega ehk raske on eristada olulist ebaolulisest. See kursus on koostatud koostöös karjäärikoordinaatori ja ühe ettevõtte kaupluse juhatajaga, kes on oma ala eksperdid. Kursuse üks väärtuslikum osa on intervjuu ettevõtte kaupluse juhatajaga, kes selgitab tööle kandideerimiseks vajalikke komponente. Kuna vajalikest komponentidest räägib oma ala

asjatundja, siis on need teadmised ainulaadsed.

Kuidas – kursuse koostamisel lähtusin Gagné õppeühiku mudelist ja konstruktiivse sidususe põhimõtetest. Tegevuskava koostas järgides noorsootöö põhiprintsiipe.

Kui palju – kursuse ettevalmistamise peale kulub kogu planeerimise ja rakendamise tundidest 2/3. Tunnikavade koostamisel tegin väga palju koostööd Rimi Eesti Food AS ühe kaupluse juhatajaga, et õpilastele anda tööandja vaatenurgast parimad teadmised ja oskused. Kursus on jagatud kolmeks 1,5-tunniseks kohtumisteks, kus läbi teoreetiliste ja praktiliste kogemuste saavad õpilased uusi teadmisi.

Kus – kursuse tunnid toimuvad Tartu Tamme Gümnaasiumi ühes klassiruumis, kus istutakse kahekaupa.

Millal – kursus on kõige kasulik noortele, kes on vähemalt 18-aastased või kohe saamas ning neil on soov lähitulevikus tööle asuda. Kursuse edukaks läbiviimiseks on kasulik seda teha samal ajal, kui õpilased läbivad kohustuslikku karjääriõpetuse ainet. Karjääriõpetuse aines õpivad nad ennast analüüsima, tundma enda tugevaid ja nõrkasid külgesid, koostavad karjääriplaani, mis toetavad noort tööturule sisenemisel. Koos nende teadmistega oskab noor endale sobivamat, sh motiveerivat töökohta valida. Juhul, kui esimene töökoht ei vasta noore ootustele, siis on ta suuteline probleemi lahendamaks ning analüüsides olukorda, leiab ta uue võimaluse töötamiseks.

Tegevusuuringu esimese etapi sisuks on uuringu kavandamine, teoreetilise materjali lugemine ja hetkeolukorra mõistmine.

Minu seminaritöö üheks oluliseks allikaks oli Raul Eametsa (2018) artikkel “Mis suunas areneb tulevikumajandus ja mis oskusi siis vajatakse?”, kus on väga selgelt välja toodud murekohad, mis tulevasi noori ees ootab. Seoses eluea pikenemisega on kasvanud rahvastiku aktiivselt elatud eluaastate osa elukaarest ning inimesed on kauem tööturul. See aga muudab noortele tööturule sisenejatele töökarjääri alustamise raskemaks, sest konkurents on suur ja noortel puuduvad veel teadmised ja oskused, mis nende konkurentsivõimet suurendaks. Oma artiklis tõi Eamets välja ka selle, et tänased noored peavad arvestama, et nad ei pruugi ühel erialal töötada kogu elu, vaid omandavad elu jooksul süvateadmisi vähemalt kahel erialal. See aga on alles tööd alustava noore jaoks veelgi hirmutavam.

Haridus- ja Teadusministeeriumiga koostöös on välja antud raamat “Noored ja tööturg”, kus kirjeldatakse täpselt, mis probleemid noortel olla võivad tööturule sisenedes. Noore tööturule sisenemisel on kõige olulisemaks komponendiks tema perekondlikud ressursid ja peresised suhted. Kui perekond ei saa rahaliselt noort peale täisealiseks saamist

toetada, peabki noor iseseisvat elu alustama vastavalt oma pädevustele. Tihti alustavad noored varakult töötamist, et ennast ise üleval pidada, vanemate kodust lahkuda või enda pere loomise eesmärgil. Linnas pole probleem nii suur, kuid maapiirkondades peavad noored tihti leppima kohalikus ettevõttes töötamisega, sest pole ressursi, et üürida näiteks linnas elukoht ja tihti puuduvad ka teadmised, kuidas linnas tööd saada, sest koolis pole seda õpetatud ja kui perekonnaliikmed on terve elu ühes ettevõttes töötanud, siis ei pruugi osata perekond noort suunata. (Helemäe, 2018)

Antud tegevusuuringus olid peamisteks teoreetilisteks allikateks gümnaasiumi riiklik õppekava ja Tartu Tamme Gümnaasiumi karjääriõpetuse kohustusliku õppeaine ainepass. Gümnaasiumi riiklikust õppekavas on kirjas, et gümnaasiumitel on kohustus anda õpilastele informatsiooni nende edasistest õppimis- ning karjääri võimalustest peale gümnaasiumi lõpetamist, anda informatsiooni tööturust ja selle hetkeolukorrast ning korraldada karjääriteenuseid ehk pakkuda karjääriinõustamist. Valikõppeainena on välja toodud karjääriõpetus, mis aga ei ole kohustuslik. (RÕK, 2011)

Tartu Tamme Gümnaasiumis on Karjääriõpetus I kohustuslik kursus kõigile 11. klassi õpilastele ja valikainekursusena on Karjääriõpetus II. Kohustuslikus karjääriõpetuse aines omandavad õpilased kursuse lõpuks teadmised karjääri võimalustest, õpivad ennast analüüsima, teavad enda tugevusi ja nõrkusi ning räägitakse ka tööturust ja sealsetest võimalustest, kuid süvitsi selle teemaga ei minda. (Ainepass: Karjääriõpetus, *s.a.*)

Antud kursuse loomisel on minu jaoks ka isiklik kogemus. Ka mind ei õpetanud gümnaasiumis keegi CV-d koostama või motivatsioonikirja kirjutama. Minul läks hästi, sest minu ema oskas mind selles valdkonnas aidata, kuid igal noorel ei ole sellist inimest perekonnas. Antud kursuse loomine aitab noortel kergemini tööturule siseneda ja neid selleks ette valmistada. Kursuse eesmärk on, et noortel oleksid teadmised ja oskused tööturule edukalt siseneda.

See kursus luuakse 11. klasside õpilastele ja see on valikainekursus. Valisin osalejateks 11. klassi õpilased, sest neist on enamik juba täisealised ja sellises vanuses tekib noorel soov endale isiklikku raha teenida, mida ta saab ise valitud asjadele kulutada.

Enne kursuse koostamist oli esimesena vaja teada, kas mõni ettevõtte oleks valmis selle ideega kaasa tulema ja enda ettevõttes töövestlusi läbi viima. Suhtlust alustasin Rimi Eesti Food AS ühe Mini Rimi juhatajaga. Leppisin kokku kohtumise ja rääkisin talle enda ideest. Kaupluse juhatajale see idee väga meeldis ja ta leidis, et selline kursus tuleks kõigile tööd alustavatele noortele kasuks. Tema on kaupluses peamine töövestluste läbiviija ja tõdes, et on ka noori, kes jäävad töövestlusele kutsumata nende mitteametliku või vigu täis CV pärast.

Tema hinnangul võib noor tegelikult olla väga asjalik ja kohusetundlik, aga kui seda tema CVs ei kajastu, siis võib juhtuda, et teda ka töövestlusele ei kutsuta, eriti kui on palju kandidaate.

Kuna sellist otsust ei saa teha ainult kaupluse juhataja, siis pidin nõusolekut küsima ka Rimi Eesti Food ASi regioonijuhilt. Ka tema oli selle idee poolt ja nõustus juhatajaga, et ilma ettevalmistuseta noor võib jääda teiste kandidaatide varju. Alles hiljem selgub, et esmapilgul parem kandidaat võib tegelikult noorest kandideerijast palju kehvem töötaja olla, kuid kui tema CV ja esmamulje jätavad temast professionaalsema mulje, siis paraku on see suurema kaaluga ja määrab ära, kes töökoha saab.

Enne praktilise osa kavandamist kogusin andmeid ka Tartu Tamme Gümnaasiumi õpetajaskonnalt. Andmete kogumise eesmärgiks oli saada teada, kas õpetajate arvates oleks sellist kursust nende kooli õpilastel üldse tarvis. Esimesena rääkisin enda ideest kooli huvijuhile, kelle hinnangul sellist kursust oleks kindlasti vaja, kuid tema hirmuks oli vähene õpilaste huvi. Huvijuhil on kõige rohkem kogemusi õpilaste kaasamisega ja tema leidis, et õpilased ei pruugi hetkel veel aru saada, et neil oleks sellist kursust vaja.

Järgmisena vestlesin selle kooli õpetajatega. Kuna huvijuht puutub õpilastega siiski vähem kokku kui õpetajad, siis soovisin kuulda ka nende arvamust. Õpetajate hinnangul on sellist kursust kindlasti õpilastega vaja ja nende hinnangul võiks 11. klassi õpilastel juba isiklik huvi ka olla. Nemad tõid välja ka selle, et kursuse aeg just kevadel on väga hea, sest siis hakatakse suviste tegevustele mõtlema ja motivatsiooni kursusel osaleda on rohkem.

Seejärel võtsin ühendust kooli karjäärikoordinaatoriga, sest ma ei saa tugineda ainult ainepassile. Karjäärikoordinaator tõdes, et viimastel aastatel ta tõesti ei ole tööturule sisenemiseks vajalikke teadmisi ja oskusi enda kursusel puudutanud, seda ajapuuduse tõttu. Tema arvamuseks oli, et õpilastel kindlasti on huvi sellise kursuse vastu. Kas õpilasi tuleb kohale 30, selles ta kahtles, kuid 10 õpilast võiks küll sellest huvituda.

2.2. Praktilise tegevuse planeerimine ja rakendamine

Uuringu läbiviimiseks oli koos õpilastega kolm 1,5-tunnist kohtumist, õpilased käisid iseseisvalt töövestlustel ja toimusid ka individuaalsed tunnid õpilastele, kes seda soovisid.

Kolm kohtumist jagunesid kaheks informatiivseks ja üheks analüüsivaks tunniks. Analüüsiva tunni peamiseks sisuks oli arutelu, sest see toetab õpilases materjali mõistmist ja meeldejätmist, annab võimaluse analüüsioskust arendada, toetab õpilase eneseväljenduse

arendamise oskust. Antud analüüsisvas tunnis olid aruteluna kasutusel juhitud diskussiooni ja paarismeetod.

Tegevuse planeerimine algas jaanuaris, kui hakkasin andmeid koguma sellise kursuse huvi vastu ja võimalike koostööpartnerite kohta. Järgmiselt on välja toodud protsess, kellega kohtusin, et kursust läbi viia.

Praktilise töö ettevalmistav protsess:

- 18.01.2023 vestlus enda juhendajaga, kuidas seminaritööd edasi arendada lõputööks;
- 20.01.2023 vestlus õppejõud Külli Salumäega, kus arutlesime, millise suuna võiksin enda lõputööle võtta;
- 24.01.2023 vestlus Tartu Tamme Gümnaasiumi huvijuhiga, kas tööturuga seotud kuruse vastu võiks selle kooli õpilastel huvi olla;
- 25.01.2023 kohtumine Rimi Eesti Food AS Tuglase Mini Rimi juhatajaga, et rääkida, kas oleks võimalik töövestlusi nende ettevõttes läbi viia;
- 31.01.2023 kohtumine Rimi Eesti Food AS regioonijuhiga, et küsida nõusolekut Tuglase Mini Rimis töövestluste läbiviimiseks;
- 02.02.2023 kohtumine Tartu Tamme Gümnaasiumi õpetajatega teemal, kas tööturuga seotud kursuse vastu võiks nende hinnangul selle kooli õpilastel huvi olla;
- 06.02.2023 kohtumine Tartu Tamme Gümnaasiumi karjäärikoordinaatoriga teemal, kas tööturuks ettevalmistav kursus oleks tema hinnangul vajalik ning kas selle vastu võib õpilastel huvi olla;
- 03.03.2023 kohtumine Rimi Eesti Food AS Tuglase Mini Rimi juhatajaga, et kokku leppida osalejate arv ja paika panna tööplaan;
- 15.03.2023 kohtumine Tartu Tamme Gümnaasiumi karjäärikoordinaatoriga, et talle tutvustada esialgset kursuse tegevuskava;
- 17.03.2023 Tartu Tamme Gümnaasiumi karjäärikoordinaatoriga kursust tutvustavate kuupäevade kokkuleppimine;
- 20.–21.03.2023 kursuse tutvustamine 11. klassi õpilastele;
- 24.03.2023 kohtumine Rimi Eesti Food AS Tähe Mini Rimi juhatajaga, et temalt töövestluste läbiviimiseks nõusolekut küsida, sest huvi kursuse vastu oli liiga suur, et üks kauplus seda läbi saaks viia;
- 03.04.2023 intervjuu läbiviimine Rimi Eesti Food AS ühe Mini Rimi juhatajaga, mida kasutan õppematerjalina tundides.

Kolm tundi õpilastega toimusid Tartu Tamme Gümnaasiumis kolmapäeviti viienda tunni ajal. See aeg sai valitud põhjusel, et kolmapäeviti on kõikidel klassidel ja õppesuundadel tund K5, mille ajal on klassidel, kas kohustuslik klassijuhatajatund, toimub koos klassiga väljasõit või käib koolis mõni külaline, kus on õpilastel kohustuslik osaleda. Kursuse kuupäevade leidmiseks vaatasin läbi kõikide 11. klasside aastaplaani, et leida päevad, mis on kõikidel klassidel vabad.

Tundide planeerimisel lähtusin kohustuslikust karjääriõpetuse kursuse ainepassist. Töötasin läbi ainepassi, et saada teadmised, mida sellel kursusel õpetatakse ning selle järgi sain koostada enda tunnikavad. Selle eesmärgiks oli teadmiste kordamise vältimine. Kui millestki juba karjääriõpetuse aines räägitakse, siis ei ole vajalik minul seda uuesti rääkida. Kuna ainepassid ei ole täielikud ehk seal ei ole minuti täpsusega välja toodud, millest räägitakse, siis tegin ka õpilastega kokkuleppe, et kui ma hakkan millestki rääkima, mida nad juba teavad, siis andku sellest märku. Kursust koostades järgisin noorsootöö põhiprintsiipe:

- kursus on õpilastele mõeldud ja kursust läbib õpetaja koos õpilastega – õpilased on kogu protsessis pidevalt kaasatud;
- kursusel lähtutakse õpilaste vajadustest ja huvidest – küsisin esimeses tunnis, mida nemad soovivad sellelt kursuselt saada;
- kursus on vabatahtlikkuse alusel – kursusele registreerisid õpilased, kes seda läbida tahtsid;
- kursus toetab omaalgatust – tööle kandideerimise puhul ei olnud motivatsiooni- ega kaaskiri vajalik, kuid õpilased soovisid omal algatusel seda siiski kirjutada ja kandideerimisel esitada;
- kursusel olid kõik võrdsed – mõni õpilane oli juba varem CV koostanud, kuid see ei viinud teda kursusel kõrgemale staatusele. (Noorsootöö seadus, 2013)

Kursuse tunnikavad on üles ehitatud Gagné õppeühiku mudelist lähtudes. Gagné & Driscoll (1992) on välja toonud, et Gagné õppeühiku mudelit ei saa võtta ainuvõimaliku variandina ja vajadusel võib mudelid mugandada vastavalt tunni vajadustele. Üldlevinud järjestus tunni etappidest on järgmine:

- tähelepanu haaramine;
- õpilase informeerimine eesmärgist;
- varemõpitu meenutamise esilekutsumine;
- uue materjaliga mõjustamine;
- õppimise suunamine;

- tegevuse esilekutsumine;
- tagasiside kindlustamine;
- sooritatud tegevuse hindamine;
- kinnistumise ja ülekande arendamine.

Kursuse tunnikavasid koostades püüdsin võimalikult palju tugineda Gagné õppeühiku mudelile, et anda õpilastele võimalikult hea keskkond ja õpikava, mis talletaks uued teadmised mällu.

Kõikides tundides kasutasin õppimiseks paarisarutelu meetodit, kus vestlus oli suunatud kindla teemaga või etteantud küsimustega. Esimesed kaks tundi olid informatiivsed ja tunni üheks osaks oli video vaatamine. Video sisuks oli intervjuu Rimi Eesti Food AS ühe Mini Rimi juhatajaga. Intervjuu eesmärk oli anda õpilastele informatsiooni otse oma ala eksperdilt. Intervjuu filmiti ühes Mini Rimis juhataja kabinetis tema nõusolekul. Filmitud intervjuu valisin põhjusel, et kui ettevõtte kaupluse juhataja vastab läbi video küsimustele, siis see on õpilaste jaoks usaldusväärsem kui see, et ma räägin neile, mida juhataja intervjuus rääkis. Intervjuu lõigati hiljem kokku videoks, et vältida ajakulu mõttepauside arvelt ning et intervjuul esitatud küsimuste vastused oleksid kõik korraga. Mõne küsimuse puhul tuli kaupluse juhatajal küsimuse esitamisest hiljem lisaks mõtteid, mille panin videos õige küsimuse juurde.

Töövestlusele kandideerimiseks alustasid õpilased tunnis CV koostamist ja lõpetasid selle kodus. Tunnis näitasin õpilastele, millises keskkonnas nad kandideerida saavad ja mida nad täpselt tegema peavad. Enne kandideerimist said õpilased oma CV mulle ülevaatomiseks saata. Seda võimalust kasutasid 11 õpilast. CV koostamisel vaatasin üle õigekirja ja vajadusel andsin soovitusi sõnastuste muutmiseks. Mõne õpilase puhul tuli tundides välja huvi või hobi, mida ta CVsse ei kirjutanud, siis andsin ka soovitusi see lisada.

Lisaks kolmele kohtumisele toimus ühe õpilasega ka individuaalne tund, mis toimus Tartu kesklinnas. Individuaalse tunni eesmärgiks oli korrata juba tunnis räägitud ning aidata õpilasel töövestluseks valmistuda. Tund õpilasega toimus mõned tunnid enne tema töövestlust, et kõik vajalik veel meeles püsiks.

Kohtumise teemad olid järgmised:

- küsimused, mida tööandja võib esitada;
- eeltöö ettevõttest;
- kuidas luua endast positiivne esmamulje;
- kuidas käituda terve töövestluse ajal (kehahoiak, silmside, naerata jne);
- küsimused, mida ise tööandjalt küsida.

Individuaalse tunni eesmärgiks oli anda õpilasele vajalikud teadmised, et töövestlusel edukalt hakkama saada. Tund kestis 60 minutit ning oli üles ehitatud aruteluna.

Järgnevalt on välja toodud tunnikavad ja täpsustavad kirjeldused, mida järgisin tundide läbiviimisel.

Tabel 1. *Tunnikava 05.04.2023*

Aeg	Tegevus	Eesmärk
15min	Tutvumine + küsimused.	Õpilane on teadlik kursuse eesmärkidest ja kokkulepetest.
5min	Sissejuhatus.	Õpilane on teadlik kursuse kavast. Õpilane on kirja pannud enda soovid/ eesmärgid, mida ta sellelt kursuselt tahab.
40min	CVde analüüsimine.	Õpilane on ilma eelnevate teadmisteta analüüsinud erinevaid CVsid.
10min	Video (intervjuu ettevõtte juhiga).	Õpilane on saanud ühe ettevõtte juhilt teadmised, milline näeb välja professionaalne CV.
20min	CV olemus, selle vajalikkus ja koostamise keskkonnad.	Õpilane on saanud teadmised, mis on CV ja kus seda peale tööle kandideerimise veel vaja võib minna. Õpilane teab, millest koosneb professionaalne CV ja millistes keskkondades neid koostada saab.

Esimene tund algas sissejuhtava osaga, kus tutvusime õpilastega ja sain teada, millistest suundadest nad on. Palusin õpilastele sõnastada eesmärgid või soovid, mida nad sellest kursusest saada tahavad, et ma saaksin hinnata kursuse sisu õpilaste soovidega. Seejärel tegime üheskoos kokkulepped, et meie kohtumised kõigile meeldivad oleksid. Rääkisin õpilastele täpsemalt, mida kursus endast kujutab ja millised on kursuse teemad kõikidel päevadel. Tutvustasin neile töövestluse simulatsiooni ja panime paika, kes millisesse Rimi kauplusesse kandideerib.

Jagasin õpilastele paari peale erinevaid CVsid, mida nad hakkasid analüüsima ilma eelnevate teadmisteta. Ülesandeks oli omavahel arutleda, mida nad CVdes näevad, mis tundub nende jaoks oluline ja mis ebaoluline. Samuti palusin tutvuda CV vormistuse, pikkuse

ja kujundusega. Seejärel algas arutelu. Erinevad paarid töid CVdest välja kohti, mida nad pidasid oluliseks või ebaoluliseks ja mina põhjendasin, kas nii peaks või ei peaks olema.

Vaatasime koos õpilastega intervjuud Rimi Eesti Food AS ühe kaupluse juhatajaga, mille teemaks oli CV ja milline näeb välja esinduslik CV, mis jätab kandidaadist positiivse mulje. Samuti tõi ettevõtte juhataja välja, mida CVsse panema ei peaks ja kuidas CV kujundada nii, et tööandja saaks kandideerijast hea ülevaate. Sellele järgnes arutelu, kus nad said küsida täpsustusi ja mina kordasin üle olulisemad osad, mida tasuks kindlastimeeles pidada.

Tunni lõpus tutvustasin õpilastele täpsemalt, mis on CV ja kus seda vaja võib minna. Seejärel vaatasime ühiselt erinevaid keskkondi, kus CVd saab koostada. Keskkondades näitasin lühidalt, kuidas selles keskkonnas CVd saab koostada ja vaatasime tunni alguses kasutatud CV näiteid, millised erinevates keskkondades koostatud CVd välja näevad. Samal ajal palusin neil mõelda, millises keskkonnas nemad enda CVd koostada soovivad.

Tabel 2. Tunnikava 12.04.2023

Aeg	Tegevus	Eesmärk
30min	CVde koostamine.	Õpilased on koostanud endale CV, millega tööle kandideerida.
5min	Tööle kandideerimine.	Õpilased on teadlikud, millises keskkonnas nad saavad tööle kandideerida.
20min	Motivatsiooni- ja kaaskirja tutvustamine.	Õpilane teab, mida sisaldab motivatsioonikiri ja mida kaaskiri ning kus neid vaja läheb.
10min	Video (intervjuu ettevõtte juhiga).	Õpilane on saanud ühe ettevõtte juhilt teadmised, kuidas töövestluseks valmistuda.
15min	Töövestluseks valmistumine.	Õpilane on teadlik, milline peaks olema ema välimus töövestlusel, käitumine ning suhtlus.
5min	Kokkulepped.	Õpilane on saanud võimaluse endale kirja panna individuaalne tund enne töövestlust. Õpilane teab, kuhu saata soovi korral enda CV ülevaatamiseks.

Tund algas lühikese vestlusega, milles küsisin, kas nad on valinud endale sobiva keskkonna, kus CV koostada ja kas kõigil on selge, mida sinna sisse panna. Seejärel alustasid

õpilased CVde koostamist ja küsimuste korral andsin nõu, kuidas ja mida kirjutada. Kuna CV koostamine on ajamahukas, siis jäid CVd õpilastel kodus lõpetada. Näitasin neile, millises keskkonnas nad saavad tööle kandideerida ja puudujate puhul otsustasime, millisesse kauplusesse nad kandideerivad (asukoha ja huvi põhjal).

Tutvustasin õpilastele motivatsiooni- ja kaaskirja. Tegin eelnevalt neile näidismotivatsioonikirja, kus olid erinevad olulised komponendid eri värvidega välja toodud ja slaididel samade värvidega selgitus, mis selles osas kirjas peaks olema. Rääkisin õpilastele, miks küsitakse lisaks CVle motivatsiooni- ja kaaskirja ning millistele ametikohtadele kandideerides seda üldjuhul küsitakse.

Vaatasime koos õpilastega intervjuud Rimi Eesti Food AS ühe kaupluse juhatajaga, kus teemaks oli töövestluseks valmistumine. Tööandja rääkis milline võiks kandidaat välja näha (riietus, meik) ja kuidas suhelda, et temast positiivne mulje jääks. Lisaks rääkis juhataja töövestlusele saabumisest, st mis kell kohale jõuda ja kuidas enda saabumisest märku anda. Tööandja tõi välja tavalisemad küsimused, mida töövestlusel küsitakse ja mida võiks kandideerija küsida.

Näitasin õpilastele erinevaid pilte riitusest, kus nad hindasid selle sobivust töövestluseks ja mitesobivuse puhul tegid ettepanekuid, mida muuta. Arutlesime, milline peaks olema kandideerija ja tööandjavaheline suhtlus ning kuidas käituda, et endast parim mulje jätta.

Tunni lõpus tegime õpilastega erinevad kokkulepped. Kuna CVde lõpetamine jäi koduseks ülesandeks, siis andsin võimaluse CV enne kandideerimist mulle ülevaatamiseks saata. Samuti pakkusin võimaluse individuaalseks kohtumiseks enne töövestlust, et veel tähtsamaid osasid üle rääkida.

Tabel 3. *Tunnikava 03.05.2023*

Aeg	Tegevus	Eesmärk
5min	Tähe ja Tuglase Mini Rimis käinud õpilaste omavaheline vestlus.	Erinevates poodides käinud õpilased saavad võimaluse üksteisele enda kogemust jagada.
20min	Muljed töövestlusest. Küsimused nendelt, kes ei käinud töövestlusel.	Õpilased on jaganud enda muljeid teistele ning kuulnud ka teiste kogemust.

Aeg	Tegevus	Eesmärk
20min	Tööandja tagasisided.	Õpilased on analüüsinud ning arutlenud juhitud diskussioonis tööandjate tagasisidede üle.
10+15 min	Refleksioonide analüüsimine.	Õpilased on kuulnud ühe kaasosaleja eneserefleksiooni.
10min	Küsimustiku täitmine.	Õpilane on andnud kirjaliku tagasiside kursusele.
10min	Lõpusõnad, meilide kontrollimine.	Õpilane on saanud küsida kursuse lõpus veel viimased küsimused ning andnud suulise tagasiside kursusele.

Viimase tunni puhul ei jäänud kehtima esialgne tunnikava, sest tunnis oli kohal 6 õpilast 13st ning seetõttu ei saanud teha harjutusi, mis mul esialgu plaanis oli ja pidin tunnis improviseerima ning mõned harjutused teistmoodi tegema.

Tund algas erinevates kauplustes käinud kandideerijate vestlusega. Palusin õpilastel moodustada paarid, et koos oleksid erinevates kauplustes käinud õpilased. Segaduse tõttu moodustusid hoopis paarid, kes käisid samas kaupluses töövestlusel, kuid see ei mõjutanud hilisemat arutelu. Palusin paaridel üksteise kogemusest kogu grupile rääkida. Sellele järgnesid õpilaste küsimused, kes ei käinud töövestlusel. Küsimustele vastasid töövestlustel käinud õpilased. Kuna kohal oli vähem õpilasi kui ma arvasin, siis jäi arutelu lihtsalt lühemaks, kuid õpilased said enda kogemusi sügavamalt analüüsida ja pikemalt teistele rääkida.

Tööandjad koostasid õpilastele privaatsed tagasisided, mille põhjal olin eelnevalt koostanud tabeli, kus olid plusside ja miinuste tulbad. Arutlesime nende üle koos õpilastega ja nemad põhjendasid nii plusse kui miinuseid kursuselt saadud teadmistel põhjal.

Sellele järgnes refleksioonide analüüs. Palusin õpilastel kodus kirjutada refleksioonid, mida me saame tunnis analüüsida. Esialgu oli planeeritud omavaheline arutelu ja sellest sõnapilve koostamine erinevate töövestluse komponentidest, kuid väheste osalejate tõttu küsisin, kas keegi on nõus enda refleksiooni ette lugema. Üks õpilane oli hea meelega nõus lugema. Sellele järgnes arutelu, kus ka teised tõid välja sarnaseid osasid enda töövestlusest.

Palusin õpilastel täita tagasiside küsimustiku, mille olin eelnevalt koostanud. Sellele järgnesid minu tänusõnad ja veel mõned kokkulepped. Kontrollisin üle kohalolijate meilid, kuhu hiljem kursuse materjalid saata.

2.3. Praktilise tegevuse andmete kogumine ja analüüs

Tegevusuuring võimaldab andmeid koguda nii küsimustiku, vaatluse kui interjvuude kaudu (Löfstrom, 2011). Minu tegevusuuringu andmekogumismeetodiks on küsimustik, et koguda kvantitatiivseid andmeid. Küsimustiku eesmärgiks oli saada osalejatelt hinnang praktilisele tegevusele.

Küsimustik koosneb seitsmest kohustuslikust ja ühest vabatahtlikust küsimusest (vt lisa 1). Nendest neli olid suletud ja neli avatud küsimused. Kinnistest küsimustest kolme puhul kasutati Likerti skaalat ja ühel valikvastuste meetodit. Avatud küsimuste puhul küsiti küsimused, millele oodati tekstvastust. Viimane küsimus oli vabatahtlik küsimus, kuhu õpilased said soovi korral lisada kommentaare kursuse kohta. Küsimuste koostamisel lähtuti sellest, et küsimused oleksid üheselt mõistetavad, küsimused on jaatavas vormis ja küsimused on neutraalsed ehk ei sisalda hinnangut (Õunapuu, 2014)

Kuna eeldatav kursusel osalejate arv oli väike ning minu eesmärk küsitleda neid kõiki, kasutasin tõenäosuslikku valimit ning see moodustati kõikse valimi põhimõtetel. Kokku osales tegevusuuringus 13 inimest. Esialgne osalejate arv oli 17, kuid nii tervislikel kui isiklikel põhjustel langes arv 13 inimese peale. Kursusel osales igast õppesuunast vähemalt üks õpilane.

Küsimustikule vastasid kõik kursusel osalejad (13st osalejast 13). Küsimustik oli vastamiseks avatud 03.05.2023–11.05.2023. Küsimustikule vastamine võttis aega 5–10 minutit. Suletud ja valikvastustega küsimuste puhul teisendatakse vastused arvudeks, mida saab statistiliselt analüüsida ning tabelina esitada. Avatud vastustes on oodatud vabalt kirjutatud arvamusi ja hinnanguid. (Õunapuu, 2014)

2.4. Tulemused

Õpilaste tagasiside kursusele

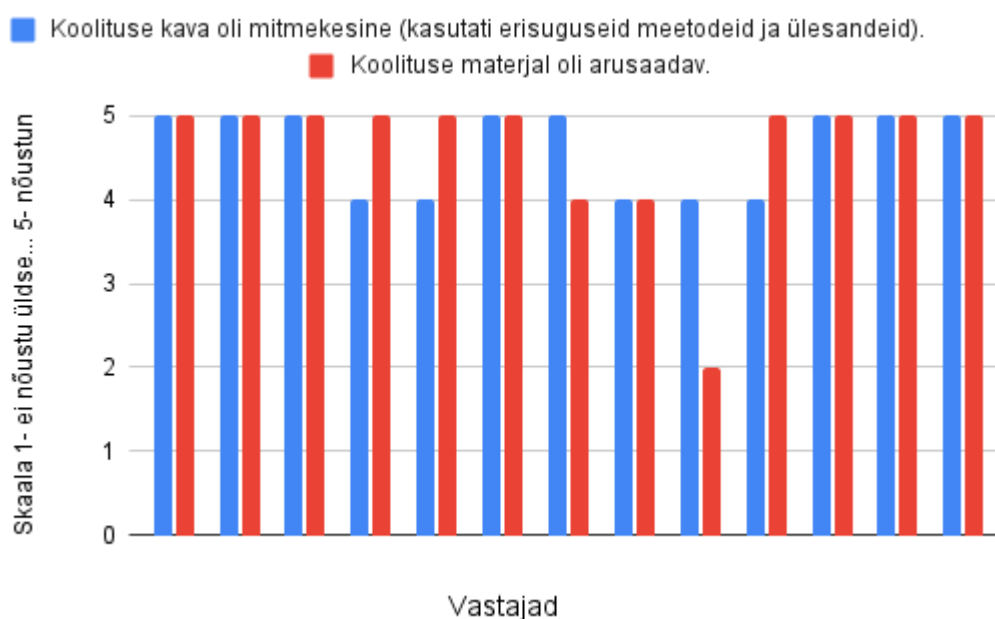
Siin esitan küsimuste analüüsi ja uurimise seisukohalt olulisemad osad uuritud materjalist.

Esimesed kaks küsimust küsimustikus oli esitatud Likerti skaalat kasutades, kus vastaja valis 5 palli skaalal vahemikus, kus 1– “ei nõustu üldse” ja 5– “nõustun täielikult” enda hinnangu (vt joonis 1). Küsimustikus paluti vastajal hinnata kursuse mitmekesisust ehk kas vastaja tundis, et kursus koosnes erisugustest meetoditest ja ülesannetest. 13st vastajast 5

hindas kursuse 5 palli skaalal palliga 4, mis tähendas skaalal hinnangut “pigem nõustun” ning 8 vastajat hindas küsimust palliga 5, mis tähendas skaalal hinnangut “nõustun täielikult”.

Järgmise küsimusega sooviti saada vastus, kas osalejate jaoks oli kursuse materjal arusaadav (vt joonis 1). Üks vastaja hindas kursuse materjali mõistmist palliga 2, mis tähendas skaalal valikut “pigem ei nõustu”. Kaks osalejat andsid küsimuse vastuseks palli 4, mis tähendas skaalal valikut “pigem nõustun” ning 10 vastajat hindas materjali arusaadavuse palliga 5 ehk “nõustun täielikult”.

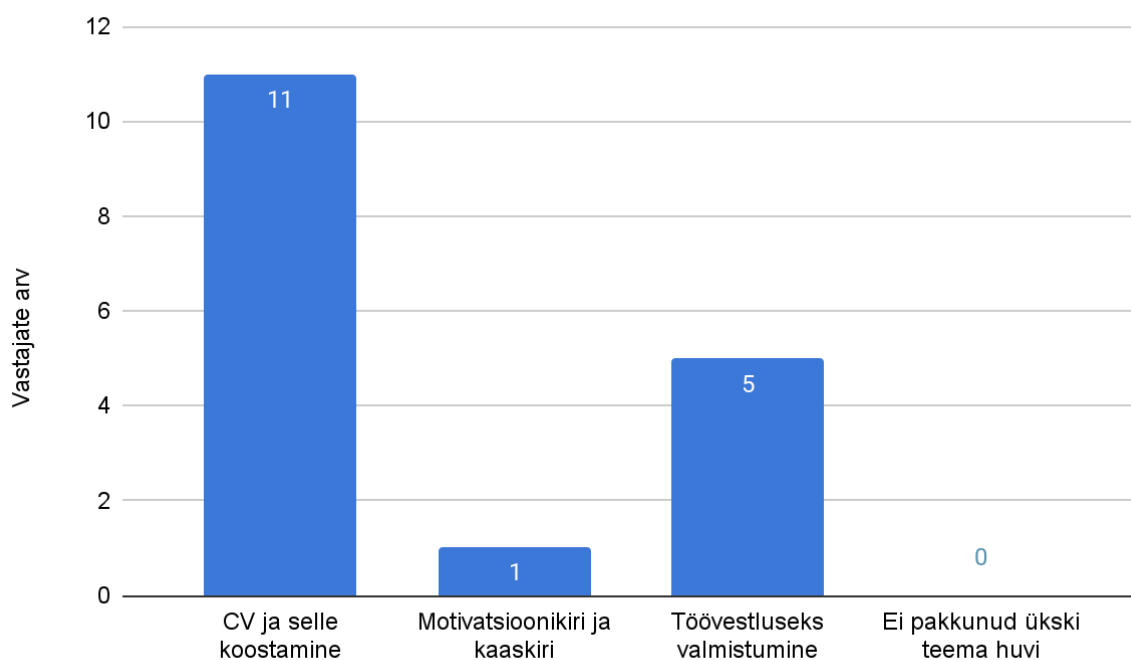
Joonis 1. Hinnang kursuse kava mitmekesisusele ja materjali arusaadavusele

Joonisel 2 on välja toodud vastused küsimusele, milline kursuse teema oli osalejate hinnangul kõige meeldivam/ huvitavam/ enim arendav. Tagasiside põhjal saab järeldada, et osalejatele pakkusid kõik kursuse teemad huvi. Küsimusele sai vastata ka valikvastuste näol, millest üks oli “ei pakkunud ükski teema huvi”, et anda vastajatele võimalus olla neutraalne, kuid seda valikut ei kasutanud ükski vastaja. Osalejad said valida ka mitu teemat, mis neile huvi pakkus/ meeldis/ arendas. Kõige populaarsemaks teemaks osutus “CV ja selle koostamine”, mille valisid pea kõik osalejad ehk 13 vastatjast 11. Sellele järgnes teema “töövestluseks valmistumine”, mille valisid 5 vastajat. “Motivatsioonikiri ja kaaskiri” teema osutus ühe vastaja lemmikuks. Vastused sellele küsimusele olid ootuspärased. Esimeses tunnis soove ja eesmärke märgistades selgus, et enim on õpilastel huvi CV ja selle koostamise

vastu. Samuti oli CV ja selle koostamine suurima ajamahuga teema kursusel ja selle ettevalmistus võttis kõige rohkem aega. Kõige väiksem huvi oli motivatsiooni- ja kaaskirja vastu ning saan oletada, et põhjuseks võis olla aeg, kui palju sellest rääkis. Minu esialgsetes ideedes kursust planeerides oli kavas ka motivatsioonikirja läbikirjutamine ning erinevate motivatsioonikirjade võrdlemine ja analüüsimine, kuid ajapuuduse tõttu need harjutused tunnikavasse ei jõudnud. Järgmisel korral seda kursust läbi viies on need harjutused kindlasti sees, sest motivatsioonikirja kirjutamise oskus on reaalsuses vajalik. Motivatsioonikirja nõutakse nii koolidesse sisse astudes, tööle kui ka praktikatele kandideerides.

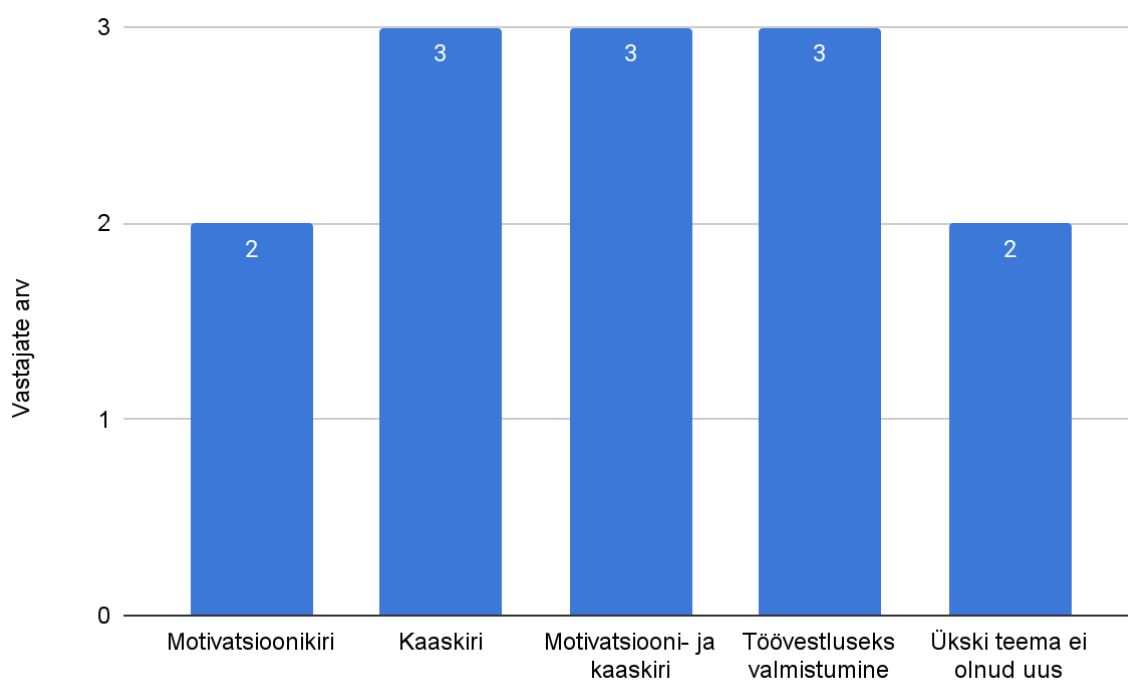
Joonis 2. Küsimustikule vastanute jaotus küsimusele “Milline teema Sulle kõige rohkem huvi pakkus/ meeldis/ sind arendas?”

Avatud küsimuses uurisin osalejatelt, kas kursusel oli teema, mis oli tema jaoks täiesti uus ja milline (vt joonis 3). Vastused küsimusele jagunesid viieks: 1) motivatsioonikirja; 2) kaaskiri; 3) motivatsioonikirja ja kaaskiri; 4) CV ja selle koostamine; 5) ükski teema ei olnud vastaja jaoks uus. Kahe õpilase jaoks oli täiesti uus teema motivatsioonikirja, kolme õpilase jaoks kaaskiri, kolme õpilase jaoks nii motivatsiooni- kui kaaskiri ning kolme õpilase jaoks CV ja selle koostamine. Näiteks oli ühe õpilase vastus selline: *CV osa. Olin küll varem CV-d koostanud, kuid ma ei teadnud, et sinna võib kirja panna ka mitte ametlikke töökogemusi. Samuti ma ei teadnud, mis järjekorras võiks asju CV-sse lisada ning kui pikk see peaks olema.* Kahe vastaja jaoks ei olnud kursusel nende jaoks uusi teemasid. Üheks võimaluseks on, et

õpilasteni siiski ei jõua tööturuga seotud informatsioon ja vajalikud teadmised. Kui noor soovib tööle kandideerida, siis peab ta selle jaoks ise informatsiooni otsima ning usaldusväärse materjali leidma. Vastustest selgub, et tegelikkuses oli kaheksa osaleja jaoks motivatsiooni- ja/ või kaaskiri täiesti uus teadmine. Kui vaadata joonisel 2 saadud vastuseid, et ainult ühe õpilase jaoks oli motivatsiooni- ja kaaskirja teema lemmik, siis ühe oletusena saab mõelda, et see teema ei olnud kõige meeldivam või huvi pakkuvam sellepärast, et õpilastel puudus varasem teadmine motivatsiooni- ja kaaskirjast.

Joonis 3. *Küsimustikule vastanute jaotus küsimusele “Kas oli mõni teema, mis oli Sinu jaoks täiesti uus? Milline?”*

Järgnevalt küsisin osalejatelt, milliseid teadmisi/ oskusi/ kogemusi võtavad nad sellelt kursuselt kaasa. Vastused küsimusele jagunesid kaheks. Üheks vastuseks oli töövestluseks ettevalmistus, mida kirjutasid 10 vastajat. Näiteks tõid vastajad välja, et: *Töole kandideerimine ja vestlused pole nii rasked, tuleb lihtsalt olla sina ise ja see on kõige tähtsam!* ja *Kuidas näeb välja töövestlus ning kuidas selleks ette valmistada. Kuidas endast head muljet jätta. Millised oskused on nimetamist väärt ja millised mitte.*

Teiseks vastuseks oli CV ja selle koostamine, mida kirjutasid vastusena 8 vastajat. Üks küsimustikule vastaja kirjutas nii: *Tean, mida CV võiks sisaldada ja milline on hea CV.* Teine vastaja tõi välja, et kogemus/ teadmine/ oskus, mille ta kaasa võtab on: *Oskan koostada*

CV-d ning tean CV koostamisel tekkivaid vigu, mida saab vältida. Sellele küsimusele sain küsimustikku kasutades 18 vastust. 13st vastajast viis tõid välja nii töövestluseks valmistumise kui CV ja selle koostamise.

Kursuse peamisteks teemadeks olid CV ja selle koostamine, motivatsiooni- ja kaaskirja kirjutamine ning töövestluseks valmistumine. Vastustest selgus, et kursuse ühte teemat ehk motivatsiooni- ja kaaskirja kirjutamist ei võta ükski osaleja teadmise/ oskuse/ kogemusena kaasa. Selle põhjuseks võib olla mitu faktorit. Ma võin oletada, et üheks põhjuseks võib olla see, et kuna selle teema peale kulus kõige vähem aega, siis see ei jäänud lihtsalt nii hästi meelde kui teised teemad. Teise põhjusena võib olla see, et nad ei adunud veel, kui vajalik teadmine see on ja ei talletanud neid teadmisi nii hästi. Õnneks on neil tuleviku tarbeks materjalid olemas, kui peaks tekkima olukord, kus nad peavad kirjutama motivatsiooni- ja kaaskirja.

Avatud küsimusena küsisin ka korraldusliku küsimuse kursuse kohta. Küsisin kursuselt osalejate käest, mida saaks kursuse puhul teisiti või paremini teha. Vastused küsimusele jagunesid kolmeks: 1) kursus oli hästi koostatud; 2) nõuanded, kuidas kursust muuta ja 3) ei oska midagi öelda. Üks õpilane vastas küsimusele vastusega: *Ei oska öelda.* Viis õpilast kirjutasid, et nende *hinnangul oli kursus hästi koostatud ja läbi viidud. Näiteks kirjutas üks õpilane nii: Minu jaoks oli kõik super, sain teada täpselt nii palju kui soovisin ja teine õpilane nii: Minu arust oli kursus hästi läbi viidud.* Järgnevalt toon välja mõned nõuanded, mida osalejad kursuse korraldusliku poole pealt andsid.

Võibolla mingi kokkuvõttev leht CV või motivatsioonikirja kirjutamiseks, mis tulevikus oleks abiks. kursust klassidele tutvustamas käies ja iga tunni teema juures rääkisin ka kokkuvõtvast materjalist, mille nad kursuse lõpus saavad. Kui analüüsisime tunnis erinevaid CVsid, siis oli õpilastel võimalik head näited kaasa võtta ning motivatsioonikirja puhul kasutatud materjal samamoodi.

Ei oskagi lisada, mis oleks võinud olla parem, äkki enne töövestlust oleks võinud olla harjutav simulatsioon. kursust tutvustavas kirjas oli töövestlust kirjeldatud kui töövestluse simulatsiooni. Küll aga oli osalejatel võimalus selle kursuse kaudu päriselt tööle kandideerida. Oletan, et selle nõuande puhul on õpilane soovinud Rimisse päriselt tööle saada ja sellepärast oleks soovinud ka töövestluse simulatsiooni. Järgmiseks kursuseks jätan selle kindlasti meelde, et rollimängude näol enne töövestlust ka simulatsiooni läbi viia.

Materjali oleks võin terasse laadida, et seda oleks saanud ka kodus vaadata. Eelnevalt juba mainisin, et iga teema juures oli õpilastel võimalik paber kandjal materjal koju kaasa võtta ning mõni seda võimalust ka kasutas. Ilmselt õpilased tunnis ei osanud mõelda, et kodus

oleksid need materjalid abiks. Kui sel korral jagasin materjale õpilastega kursuse lõpus, siis järgmisel korral tean materjale pidevalt ka üles laadida ja mitte ainult paberkandjal jagada.

Põhjalikum tagasiside tööandjalt(privaaatselt tagasiside) Kõik kursusel osalejad said endale tööandja poolt kirjalikud tagasisided, kus tööandja hindas nende oskusi ja teadmisi. Tagasisided olid välja printitud ja kõik õpilased pidid need saama viimasel tunnil, kuid kuna paljud õpilased puudusid, siis nemad neid tunnis ei saanud. Ilmselt jõudis õpilane küsimustikule enne vastata kui mina jõudsin kõikidele puudujatele nende personaalsed tagasisided saata.

Praktiseeritakse motivatsioonikirja kirjutamist. Nagu ma juba ka eelnevalt välja tõin, siis paraku vähese aja tõttu seda seekord kursuse kavasse lisada ei saanud, kuid kuna nüüd tean ka õpilaste arvamust, et seda võiks teha, siis järgmisel kursusel on see kindlasti kavas olemas.

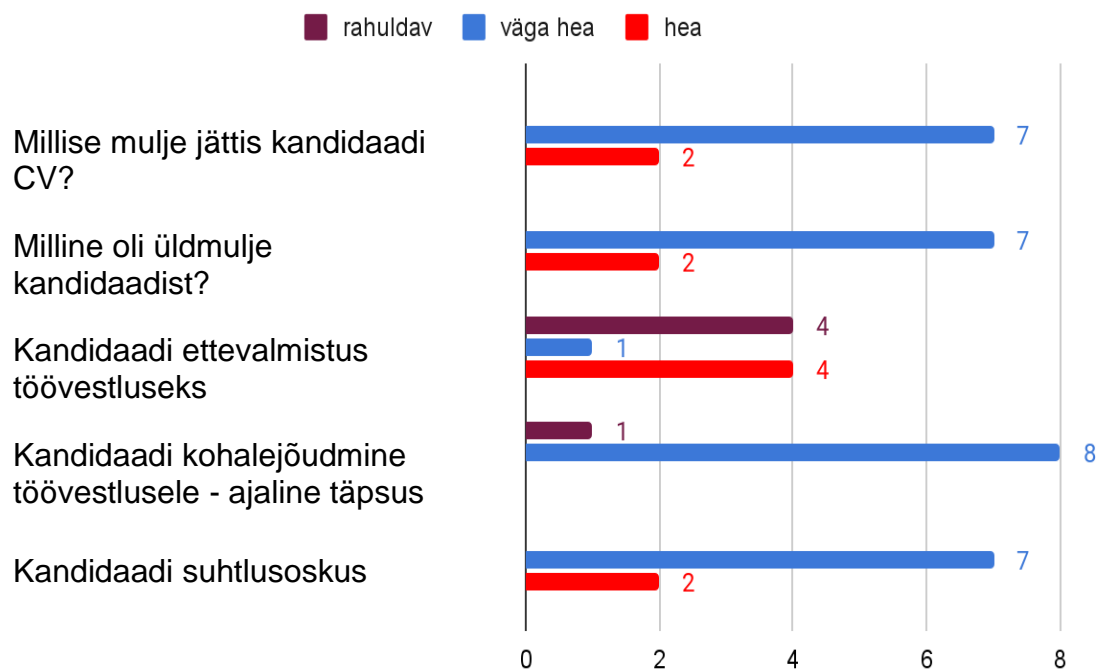
Viimaseks küsimuseks küsimustikus oli, et kas vastajatel on veel midagi lisada, mida ei küsitud. See küsimus oli vabatahtlik ja sellele vastasid kaks õpilast. Kuna vastuseid on vähe, siis toon need mõlemad välja.

Väga huvitav kursus, sain palju uusi teadmisi edaspidiseks. Mul on ka nüüd oma CVga kindlam tunne, sest see on Teie poolt üle vaadatud ja olen tagasisidet saanud.

Ei ole. Aitäh! Väga vajalik kursus kõigile, kes tahavad tööturule siseneda ja kandideerida tööle! Need vastused kinnitavad minu ootusi, et õpilased saavad selliselt kursusel kasu ja see on vajalik, et nende tööturule sisenemine oleks lihtsam.

Tööandjate tagasiside õpilastele

Joonis 4. Tööandjate hinnangud õpilastele nende töövestlustest.

Kursusel osalenud õpilaste üheks kursuse osaks oli ka tööle kandideerimine ja töövestlusel käimine ühes Mini Rimis. Peale töövestlusi hindasid mõlema Mini Rimi juhatajad kandideerijaid küsimustiku põhjal tagasiside andmise eesmärgil (vt lisa 2). Iga õpilane sai isikliku tagasiside, mida nägi ainult tema ise. Töövestlusel käisid kokku 9 õpilast. Nüüd toon välja mõned olulisemad näitajad, mis tagasisidest selgusid.

Küsimused olid esitatud tööandjatele skaalal, kus nad pidid kandideerijat hindama vahemikus “väga halb” ja “väga hea” vahel (vt joonis 4). Tööandjate käest küsiti, millise esmamulje jättis kandideeriya CV. Tööandjad hindasid seitsme kandideeriya CVd väga heaks ning kahte CVd heaks. Kahe CV puhul, mida hinnati heaks, on juurde lisatud ka kommentaar, et lisada CVsse rohkem enda huvisid ja hobisid. Üks nendest CVdest saadeti ka mulle ülevaatamiseks, kus ma lisisin soovitusid, kuidas CVd täiendada, kuid ma ei ole teadlik, kas õpilane neid soovitusi kuulda võttis. Kõikide soovitusete puhul kirjutasin ka õpilastele, et kui nad ei soovi, siis nad ei pea minu ettepanekuid kuulda võtma. Teise õpilase CV minuni vaatamiseks ei jõudnud, seega ma ei ole teadlik, milline ta CV välja nägi.

Järgnevalt palusin tööandjatel vastata küsimusele, millise mulje jättis kandidaat töövestlusel. Seitse kandidaati üheksast jättis väga hea mulje ning kaks hea mulje (vt joonis 4). Ühe kandidaadi puhul, kelle üldmulje hinnati heaks sai juurde ka kommentaari, et: *Kandideerijal puudus töökoha ja ettevõtte vastu huvi*. Selle kandidaadi jaoks oli töövestlus suure tõenäosusega simulatsioon ja tegelikkuses ta sinna tööle kandideerida ei soovinud, kuid nii tunnis kui intervjuus kaupluse juhatajaga räägiti sellest, et väärtusliku kogemuse huvides valmistutakse töövestluseks siiski põhjalikult. Teise kandidaadi puhul tõi tööandja välja, et *Kandidaat tõi vestluse käigus ebatavalisi võrdlusi*. Viimases tunnis tõi see õpilane ka ise selle välja ja ütles, et tööandja küsimused olid segadust tekitavad ja raskesti mõistetavad.

Tööandjalt küsiti, kuidas nad hindavad kandidaadi ettevalmistust töövestluseks. Ühe õpilast hindasid tööandjad hinnanguga väga hea, nelja õpilast hinnanguga hea ja nelja hinnanguga rahuldav (vt joonis 4). Põhjendus kõikidele kandidaatidele, kes said tulemuseks madalama kui väga hea, on kommenteeritud, et kandidaat ei olnud eelnevalt uurinud ettevõtte tausta. Sellest rääkis tööandja ka intervjuus ja põhjendas, mida võiks teada.

Kaupluse juhtide päev on planeeritud väga tihedaks ja kui sinna sisse kuuluvad ka töövestlused, siis ei ole väga hea, kui kandidaat jõuab töövestlusele liiga palju varem või jääb hiljaks. Küsisin kaupluse juhatajate käest, kui täpselt kandidaadid töövestlusele jõudsid. Kaheksa kandidaadi puhul hinnati kohale jõudmist väga heaks ehk kandidaadid saabusid töövestlusele umbes 5 minutit varem (vt joonis 4). Ühe kandidaadi puhul on tööandja lisanud ka kommentaari, et: *Kandidaat jõudis kauplusesse varem, kuid andis endast märku alles 5 minutit varem. Aega sisustas kaupluse müügisaaliga tutvumiseks ning tänu sellele oli vestlusel ka edukam*. Üks kandidaat sai hinnangu rahuldav, mida tööandja põhjendas kommentaariga: *Kandidaat jõudis töövestlusele 10 minutit varem kohale, milleks ma ei olnud valmis ja pidin teised töökohustused varem pooleli jätma*.

Viimase küsimusena palusin tööandjatel hinnata kandidaadi suhtlusoskust. Tööandjad hindasid seitsme kandidaadi suhtlusoskust väga heaks ning kahel kandidaadil heaks (vt joonis 4). Ühe hea hinnangu saanud kandidaadi puhul on tööandja kommenteerinud, et: *Kuna kandidaadil puudus huvi, siis ta ei olnud väga jutukas*. ning teise puhul on lisatud kommentaar, et: *Kandidaat oli väga tagasihoidlik*.

Küsisin tööandjalt just selliseid küsimusi, sest need teemad olid tunni üheks osaks. Selle järgi saan ka mina hinnata enda oskust õpetamises.

2.5. Refleksioon

Minu eneseanalüüs on koostatud Johnsi mudelist lähtudes. Refleksioonis analüüsin ennast ja enda kogemust kursuse planeerimisel ja läbiviimisel. Valisin sellise mudeli, kus saaksin enda isiklike vajadusi ja eesmärke kirjeldada, võrrelda, kuidas minu senised teadmised, kogemused ning väärtushinnangud mõjutavad minu tööd õpetamisprotsessis. Teiseks põhjuseks on katsetamine, sest ma pole selle mudeli järgi varem refleksiooni kirjutanud.

Kirjeldamine – kõik sai alguse seminaritöö kirjutamisest, kui lugesin erinevaid artikleid tööturust ja praeguses globaalses maailmas pideva tööturu muutumisest. Mulle jäi pähe mõte, et noortel on aina raskem tööturule siseneda, sest oodatakse haridust ja töökogemust, siis kuidas oleks võimalik olukorda parandada. Seadsin oma eesmärgiks valikkursuse koostamise ja korraldamise vähemalt ühele rühmale gümnaasiuminoortele, et toetada nende teadmiste arendamist selles valdkonnas.

Enda kursust viisin läbi Tartu Tamme Gümnaasiumis, kus olen ka ise õppinud ja karjääriõpetuse õppekava juba põhimõtteliselt teadsin. Jõudsin järeldusele, et noored ei saa koolist piisavalt tuge, et tööturule siseneda. Kui noor tahab seda edukalt teha, siis peab ise informatsiooni otsima või suhtlema kellegagi, kes on sellel alal pädev. Hakkasin suhtlema nii ülikooli õppejõudude kui ka Tamme gümnaasiumi õpetajate ja karjäärikoordinaatoriga, et olukorda muuta. Pikkade vestluste ja uurimise lahenduseks oli kursuse kondikava valmis saamine.

Kursust planeerides tekkis mitmeid murekohti, mis vahepeal tekitas ka tundeid, et ma ei saa seda kursust läbi viia. Gümnaasiumi õpetajaskonna peamine mure oli, et nad ei ole kindlad, kas õpilastel endal on selle vastu huvi, sest nad ei pruugi veel mõista kursuse kasulikkust. Seejärel tundus võimatu leida selliseid aegu, kus kõigil osalejatel oleks vaba tund, et kursusel olla. Kui jaanuarist märtsi alguseni liikus planeerimine pigem aeglaselt tempos ja palju ei sõltunud minust, siis märtsi keskpaigast hakkas olukord lahenema ja tempo tõusis kiiresti. Järsku ei olnud enam ühtegi probleemi ja oli vaja ainult tegutseda. Siis tuli ka motivatsioon seda kursust päriselt ära teha.

Minu kursusel osalesid 11. klassi õpilased ja tundidest kaks toimusid aprillis ning üks mai alguses. Aprilli jäid ka õpilaste töövestlused.

Mõjutavad faktorid – esimese tunni andmise juures oli hirm suur. Ma kartsin, et äkki õpilased ei saanud tutvustamisel aru, mis kursus see on ja tegelikult see neile ei meeldi. Lisaks oli korralduslik pool mulle täiesti uus ehk kuidas ma saan klassiruumi, kust ma saan arvutid, mida tunnis vaja läheb ja kas kõikide õpilasteni ikka jõudsid minu juhised. Enim tekitas

närvikõdi esimese tunni alustamine. Mina ei tea õpilasi ja nemad ei tea mind. Peas oli palju nõrki-küsimusi, millele ei olnud võimalik enne tundi vastuseid ise leida.

Minu suurimateks sisemisteks faktoriteks on mu emotsioonid. Kuna ma olen loomult pigem ülemõtteleja, siis oskasin mõelda, mis kõik võib valesti minna, aga sellele üldse ei mõelnud, mis võib hästi minna. Ma olin kõik ettevalmistused teinud – materjalid koostanud, klassiruumi broneerinud, arvutikäru küsinud ja kokkulepped kooliga sõlminud. Ometi olid emotsioonid pigem negatiivsed, mis muidugi järjekordselt olid asjatud. Nüüd tagantjärele mõeldes on pessimism pigem minu tugevus. Ma olin praktiliselt kõigeeks valmis, mis võib valesti minna ja kui oleks läinud, siis tegelikult ma olin selleks valmistunud ning ei oleks midagi katastroofilist juhtuda saanud.

Teiseks sisemiseks faktoriks on soov kõike tunnikava järgi teha. Minu jaoks on väga raske tunnikavast lahti lasta ja improviseerida. Tunnikava on koostatud ju selles järjekorras, kuidas asjad minema peaksid ja kui tekib olukord, kus ma seda kasutada ei saa, siis tekib hetkeline paanika, et mis nüüd üldse edasi saab. Nii juhtus näiteks viimases tunnis. Tund oli planeeritud analüüsivaid ja aruteludel põhinevaid tegevusi läbi viima, kuid kahjuks tuli kohale ainult 6 õpilast 13st. Arutelu nõuab inimesi, kes arutlevad, aga kui neid ei ole, siis ei saa ka niimoodi arutelu läbi viia nagu oli planeeritud. See oli hetk, kus ma sain aru, et pean terve tunnikava kohe ümber mõtlema ja teised tegevused improviseerima. Pean tunnistama, et korras tekkis pähe ka mõte tund ära jätta, sest pea oli järsku tühi ja ühtegi head mõtet, kuidas olukord lahendada, ei tekkinud. Ma ei olnud sellises olukorras kunagi varem olnud, et oskaksin reageerida. Võtsin endale hetke rahuneda ja mõelda ning tegin plaanid ümber. Kokkuvõttes oli tehtud tund kohalolijatele siiski väga kasulik. Jah, puudujad ei saanud enda kogemust analüüsida ja teistega arutleda, mida tehti, kuid tunnis osalejad said selle eest enda kogemusi teistega jagada ja kogemust sügavuti analüüsida. See olukord oli kogemusena minu jaoks väärtuslik ja andis kindlustunnet, et ma suudan pingelistes ja ootamatutes olukordades hästi toime tulla.

Välise faktoritena mõjutas mind kindlasti minu tervis. Minu süül, kuid minust sõltumatud tervisehädad. Enne esimest tundi tegin enda seljale liiga ja see mõjutas ka minu emotsioone. Sellest tulenevalt oli mul keerulisem leida enne tundi rahustavaid mõtteid. Minu õnneks on see probleem juba pikalt olnud ja seetõttu oskan seda hästi varjata. Enne viimast tundi tegin käele liiga. See mõjutas mind nii palju, et mul oli raskem tunni jaoks vajaminevaid asju ette valmistada, kuid sain hakkama.

Sisemistest ja välistest faktoritest sõltumata sain tundide läbiviimisel hästi hakkama. Ei jäänud midagi olulist rääkimata või ükski soovitus lisamata. Ükskõik, mis tunded mul enne

tundi olid, siis tunnis valdasid mind positiivsed emotsioonid ja olin tohutult õnnelik, et sain sellist kursust õpilastele teha.

Alternatiivsed strateegiad – Enda loov-praktilise lõputöö raames viisin läbi pilootkursuse, mille põhjal saan hinnata, kas selline kursus oleks õpilastele kasulik. Ma teadsin, et ma ei saa ajapuuduse tõttu rääkida ja anda kõiki teadmisi, mida ma tahaksin anda. Õpilaste tagasiside põhjal saan siiski järeldada, et saadud teadmised olid õpilaste jaoks väärtuslikud ja asjakohased.

Tagasiside põhjal sain kinnitust enda mõtetele, mida võiksin muuta järgmise kursuse planeerimisel. Järgmine kursus on ajamahukam, aga jagatavaid teadmisi saab paremini kinnistada erinevate ülesannetega. Koolitajale on see suurem töö, kuid õpilastele täiuslikumad teadmised, mida tulevikus kasutada. Samuti tean tulevikus materjale õpilastele jagada iga tunni lõpus nii paberil kui elektrooniliselt või õpilastele rohkem rõhutada, et praegu ei ole materjalid e-keskkonnas veel saadaval ja kui nad leiavad, et neil on materjale vahepeal vaja, siis julgustada neid tunnis kaasa võtma.

Meie kohtumised õpilastega toimusid viienda tunni ajal ehk 14.45–16.15. Tundides oli näha, et õpilased olid selleks kellaajaks juba väsinud ja kõik informatsioon ei talletunud mälli. Järgmisel kursusel tean otsida parem kellaag kursuse läbiviimiseks või proovida erinevaid harjutusi kombineerida liikumisega, et õpilasi vahepeal pisut ergutada.

Minu jaoks oli sellise kursuse läbiviimine täiesti uus kogemus, mille jaoks valmistusin ette nii hästi kui oskasin. Kõik ei läinud muidugi plaanipäraselt ja pidin ka improviseerima, mis teeb selle kogemuse minu jaoks veel väärtuslikumaks. Kui läbiviidud tunnid oleksid õnnestunud täpselt nii nagu tunnikavas oli kirjas, siis ei oleks ma saanud kogemusi, kus on vaja käigu pealt midagi muuta.

Lisaks sain kogemuse ajaplaneerimises. Juba tunnikavasid koostades oli mul hirm, et äkki ma ei oska ajakulu õigesti arvestada ja mõne ülesande jaoks kulub rohkem või vähem aega, kui mina arvan. Minu õnneks tulid ka nendest katsumustest ilusti välja. Üks, mida pean meeles pidama on tunniväline töö, mille mahtu ma alahindasin. Õpilased lõpetasid enda CV koostamist kodus ja seejärel oli neil võimalik enda CV mulle ülevaatamiseks saata. Mina mõtlesin, et ühe CV peale kulub umbes 15 minutit ja põhjaliku lugemise peale kulubki. Ma ei arvestanud aga sellega, et pean tagasisided ka kirjutama ja vajadusel soovitusi andma, mis võttis vähemalt sama palju aega. Kui mulle saadeti 11 CVd ülevaatamiseks, siis esialgne hinnang ajakulule oli, et selle peale kulub kokku umbes 3 tundi, siis tegelikult kulus topelt aeg ehk 6 tundi.

Õppimine – Nüüd kui kursus on lõppenud, valdavad mind ainult positiivsed emotsioonid. Leian, et viisin kursuse läbi maksimaalselt nii hästi kui minu praegused teadmised ja oskused lubavad ning ma pingutasin selle nimel väga palju. Enda õpingute jooksul olen õppinud negatiivseid hetki ümber sõnastama õpimomentideks, mida järgmine kord paremini teha. Õpimomente tekkis nii isiklikus kui ka õpetaja rollis mitmeid, mida ma saan tulevikus enda kasuks ära kasutada. Isiklikult ma pean õppima rohkem vooluga kaasa minemist. Sellest ei ole ei mulle ega teistele kasu, kui ma pingesse lähen ja mõelda ei suuda.

Pea tunnistama, et õppisin sellest kogemusest rohkem kui arvasin. Ma olen aastate jooksul mitmeid praktikaid teinud ja erinevaid tunde läbi viinud, kuid mitte kordagi ei ole olnud kogu vastutus ainult minul või et mul ei ole meeskonda, kes on sama tegevuse sees ja oskab vajadusel nõu anda. Mul on veel kindlasti palju õppida, aga suurimaks õpetajaks on siiski kogemus, mida vaid teoreetilise materjaliga ei õpi.

See kogemus andis mulle tunni läbiviimise kohta palju teadmisi. Ma õppisin, et õpilasi on palju raskem tunniväliselt kätte saada kui esialgu tundub. Saatsin mitmeid meile ja palusin nendele vastata, kuid vastasid üksikud. Võin oletada, et nad ei tundnud kohustust vastata või ei tahtnud vastata, aga põhjust ma senini mõelda ei oska. Tulevikus tean, et pean võimalikult palju vajalikke asju tunnis ära rääkima ja kokku leppima, et oleks väiksem tõenäosus olukorrale, kus mul on vaja õpilasi meili teel kätte saada.

Minu üllatuseks meeldis mulle õpetamine ja kursuse planeerimine väga. Arvasin, et olen rohkem pinges, kuid tegelikult nautisin kogu protsessi ja koostasid nii tunnikavasid kui rakendasin neid tunnis rõõmuga.

Järeldused

Minu loov-praktilise lõputöö eesmärgiks oli välja töötada valikainena ettevalmistav kursus tööturule sisenemiseks, mis on mõeldud gümnaasiuminoortele. Oma loov-praktilise lõputöö eesmärgi täitmiseks viisin läbi tegevusuuringu.

Kursuse loomise idee tuli isiklikust põhjusest, et noori ei valmistata ette tööturule sisenemiseks. Gümnaasiumi riiklikus õppekavas on küll karjääriõpetuse valikõppeaine välja toodud ning õppeosadena on kirjeldatud CV koostamist, tööle kandideerimist ja motivatsioonikirja kirjutamist, kuid kuna see on valikaine, siis ei ole koolidel kohustust seda õpetada (RÕK, 2011). Tartu Tamme Gümnaasiumi karjääriõpetuse ainepassist selgus, et selles õppeaines ei õpetata CV koostamist, töövestluseks valmistumist või motivatsiooni- ja kaaskirja kirjutamist (Ainepass: Karjääriõpetus, *s.a.*). Probleemi lahendamiseks planeerisin ja viisin läbi ettevalmistava kursuse tööturule sisenemiseks. Tegevusuuringu tulemustest selgus, et õpilaste jaoks oli kursus väärtuslik. Enamik tões, et tema jaoks oli vähemalt üks kursuse teema täiesti uus. Kõik teemad kursusel meeldisid õpilastele, pakkusid huvi ja arendas neid. Õpilased võtavad endaga kaasa töövestluseks ettevalmistuse ja CV koostamise kogemuse, mis kinnitab ka Tartu Tamme Gümnaasiumi õpetajaskonna arvamust, et õpilastel on sellist kursust vaja ning nad saavad sellest kasu. Nii enim huvi pakkunud kui ka kaasavõetud kogemuse ja teadmisenähtena oli populaarne teema CV ja selle koostamine. Sellest saab järeldada, et õpilaste jaoks on see teadmine ja oskus oluline ning nad kasutavad seda kogemust ka tulevikus. Motivatsiooni- ja kaaskirja populaarsus oli väiksem. Kaheksa õpilast küll tõid selle välja uue teadmisenähtena, kuid seda teadmist kursusel kaasa ei võta. Selle põhjuseks võib olla teadmiste varasem puudumine ja liiga vähesed teadmised saamine kursusel, et selle vajalikkust hinnata.

Töövestlusel käinute tagasisidest selgus, et õpilasteni ei jõudnud teadmine ettevõtte kohta eeltööd teha. Ainult ühte õpilast hinnati tulemusega väga hea. Sellest saan mina kui õpetaja järeldada, et järgmisel kursusel pean sellele rohkem rõhuma ja sellest rohkem rääkima. Võin ka oletada, et kuna enamik õpilasi ei soovinud Rõmisse päriselt tööle minna, siis nad ei pidanud vajalikuks seda eeltööd teha. Kandidaatide töövestlusele jõudmise tulemused olid selle eest paremad. Kõik peale ühe kandidaadi jõudsid töövestlusele kuni 5 minutit enne, millest rääkis ka kaupluse juhataja temaga tehtud intervjuus. Kuna intervjuus oli juhataja vastus lühem eeltööst ettevõtte kohta, siis saan oletada, et õpilastele jäid meelde komponendid, millest räägiti pikemalt ja põhjalikumalt. Kursuse jooksul andsin õpilastele võimaluse arendada enda suhtlusoskust just tööle kandideerimise vaates ehk tööandjaga viisakas suhtlus, meilis ametlik kirjastiil ja CV vormistuse õigekeel. Tööandja tagasisidest

selgus, et õpilaste suhtlusoskus oli kas väga hea või hea. Suhtlusoskus on teenindusvaldkonnas teenindaja töö üks peamisi komponente edukaks töötamiseks. Tööandjate tagasisidest saab järeldada, et kuna kõikide kandidaatide suhtlusoskust hinnati üle keskmise positiivseks, siis kursusel osalenud õpilasi saab hinnata suhtlemises piisavalt pädevaks, et klienditeeninduses töötada.

Nii õpilaste kui tööandjate tagasisidest saan teha mitmeid järeldusi, mida järgmisel kursusel teisiti teha. Kuna kursuse teemad on vajalikud ja aitavad noorte tööturule sisenemisele kaasa, siis ühtegi teemat ära siiski jätta ei saa. Uut kursust kavandades võtan arvesse, et kursuse ajaline maht peab olema suurem, et kõikidesse teemadesse veel rohkem süvitsi minna. Kursus vajaks vähemalt ühte informatiivset tundi lisaks, kus saaks motivatsiooni- ja kaaskirja kirjutamise oskust erinevate ülesannetega arendada. Samuti selgus tulemustes, et õpilased oleksid soovinud töövestlusele eelnevat simulatsiooni. Järgmine aasta pole veel teada, milline ettevõtte on kursuse koostööpartner, kuid kui ettevõtte pakub õpilastele ka päriselt töökohta, siis on eelnev simulatsioon igati õigustatud tegevus kursuse kavas. Kursuse aeg jääb samaks ehk kevad. See on õpilastele parim aeg kursust läbi viia, sest noored hakkavad mõtlema enda suviste tegevuste peale ja suvetööle kandideerimisele. Palju sügavamad ja asjakohasemad järeldused saan teha peale järgmise aasta kursuse tegemist. Siis saan võrrelda kahe kursuse tagasisidesid nii õpilastelt kui tööandjatelt ja teha järeldusi, millised meetodid aitavad kursuse sisu paremini õpilasteni anda.

Kursuse käigus ilmnis mõnevõrra probleeme õpilaste kodutööde tegemisel – refleksiooni kirjutamine ja tagasiside küsimustikule vastamine. Kodused tööd ei olnud väga mahukad ja ei nõudnud õpilastel liialt palju aega. Kursus oli õpilaste jaoks vabatahtlik ehk registreerusid need, kes soovisid. Võin oletada, et õpilased tulid kursusele mõttega kindlaid teadmisi saada ja lisatööde tegemine kodus ei olnud nende hinnangul enam vajalik. Kui järgmisel aastal teha kursus valikainekursusena, siis saavad õpilased lisaks väärtuslikele teadmistele endale kirja ka valikaine, mis võiks neid motiveerida ka kodus töö tegemisele.

Kasutatud kirjandus

- Aro, M., Elevant, L., Rinne, S., & Visamaa, K. (2006). *Noored ja tööturg noorsootöö vaatenurgast*. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/116487>
- Eamets, R. (2020). Mis suunas areneb tulevikumajandus ja mis oskusi siis vajatakse? *Riigikogu Toimetised*.
<https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2018/06/Eamets.pdf>
- Ermast, A., Härma, K., Kangron, E., Kaus, K., Kiilu, K., Kääramees, K., Läänemets, U., Ney, M., Pullerits, M., Raudsepp, I. & Sepp, A. (2014). Sissejuhatus: Didaktika kui õpetamise kunst. Läänemets, U (koost), *Muusikaõpetuse didaktika: valik artikleid* (lk 10-19). Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia.
- Gagné, R. M. & Driscoll, M. P. (1992). *Õppimise olemus ja õpetamine*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Gleitman, H., Gross, J. & Reisberg, D. (2014). *Psühholoogia*. Kirjastus Hermes.
- Gümnaasiumi riiklik õppekava. (2011). RT I, 23.04.2021, 11.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021>
- Hattie, J & Yates, G. C. R. (2018). *Nähtav õppimine ja teadus sellest, kuidas me õpime*. Atlex OÜ.
- Haugas, S., Koppel, K., & Mägi, E. (2020) *EUROSTUDENT VII: Eesti lühiülevaade*. Poliitikauuringute keskus Praxis.
<https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2020/05/Eurostudent-VII-Eesti-analuus.pdf>
- Helemäe, J. (2018). Tööturu ebakindlust kogevad noored: vanemate ja sotsiaalsete võrgustike toetus täiskasvanuks saamisel. *Rasi toimetised nr 4*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/%C3%9CTI/RASI/2018_RASI%20toimetised%20nr%204_T%C3%B6%20turu%20ebakindlust%20kogevad%20Eesti%20noored_vanemate%20ja%20sotsiaalsete%20v%C3%B5rgustike%20toetus%20t%C3%A4iskasvanuks%20saamisel_final.pdf
- Kidron, A. (1986). *Suhtlemispsühholoogia*. Tallinn: Valgus
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Linde, G. (2022) *Sotsiaalse ja kodaniku-, suhtlus- ning õpipädevuste kujundamine õppetöös ühe põhikooli näitel*. [Seminaritöö, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia].
- Lister, T. (2012). *Lihtne ja praktiline koolipsühholoogia*. Tartu: AS Atlex.
- Löftsröm, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Tallinn: Sihtasutus Archimedes.

- McKay, M., Davis, M., & Fanning, P. (1998). *Suhtlemisoskused: kehakeel. Tutvuste sõlmimine. Peresuhted. Seksuaalsuhted. Partneri mõjutamine. Suhted tööl*. OÜ Väike Vanker.
- Noorsootöö seadus. (2020). RT I, 16.06.2020, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/NTS>
- Põhikooli riiklik õppekava. (2014). RT I, 08.03.2023, 5.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>
- Põhikooli riiklik õppekava. Lisa 12. (2011). RT I, 29.08.2014, 18.
https://www.riigiteataja.ee/akt/lisa/1230/4202/1011/2m_lisa12.pdf#
- Schumann, S. (2014). *Suhtlemise alused lihtsas keeles*. Tallinn: SA Innove.
- Statistikaamet. (2022). *Noored*.
<https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/heaolu/noored>
- Tartu Tamme Gümnaasium. (s.a.). Ainepass: Karjääriõpetus.
<https://tammegymnaasium.ee/ainepassid/?vaata=1722>
- Tartu Ülikool, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Eesti Rakendusuuringute Keskus CentAR OÜ. (2022). RITA C-19 Majandus – COVID-19 seotud majandusmõjude ning nende pehendamiseks mõeldud poliitikameetmete tõhususe hindamine. Eesti Teadusagentuur.
https://etag.ee/wp-content/uploads/2022/06/RITA-C-19- majandus_C19lopparuanne.pdf
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisa 1. Küsimustik õpilastele

1. kursuse kava oli mitmekesine (kasutati erisuguseid meetodeid ja ülesandeid).

Skaalal 1 - ei nõustu üldse... 5 - nõustun täielikult

2. kursuse materjal oli arusaadav.

Skaalal 1 - ei nõustu üldse... 5 - nõustun täielikult

3. Milline teema Sulle kõige rohkem meeldis/ huvi pakkus/ Sind arendas?

- CV ja selle koostamine
- Motivatsioonikiri ja kaaskiri
- Töövestluseks valmistumine
- Ei pakkunud ükski teema huvi

4. Kas oli mõni teema, mis oli Sinu jaoks täiesti uus? (avatud vastus)

5. Milliseid teadmisi/ oskusi/ kogemusi võtad sellelt kursuselt kaasa? (avatud vastus)

6. Mida oleks saanud kursuse puhul teisiti/ paremini teha? (avatud vastus)

7. Kas on veel midagi lisada, mida ei küsitud? (avatud vastus)

Lisa 2. Tööandja tagasiside küsimused

Tagasiside kandideerijale

Kandideerija nimi:

Palun hinnake kandideerijas järgmisi omadusi ja oskusi hindega, kas väga halb, halb, rahuldav, hea või väga hea.

Küsimus	Väga halb, halb, rahuldav, hea, väga hea	Kommentaar (vabatahtlik)
Mis mulje jättis kandidaadi CV?		
Milline oli üldmulje kandidaadist?		
Kandidaadi töövestluseks ettevalmistus		
Kandidaadi kohalejõudmine töövestlusele - ajaline täpsus		
Kandidaadi suhtlusoskus		

Tagasiside küsimused:

1. Mida positiivset tooksite kandidaadi puhul välja?
2. Milliseid soovitusi jagate kandidaadile kandideerimisel?
3. Kas on veel midagi lisada, mida ei küsitud?

Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Getter Linde,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
TÖÖTURULE SISENEMISEKS ETTEVALMISTAVA VALIKKURSUSE
PLANEERIMINE JA RAKENDAMINE GÜMNAASIUMINOORTELE, mille juhendaja on
Agda Grahv, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi
DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu
Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i
litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja
üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni
autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Getter Linde

22.05.2023